

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»
в.о. завідувача кафедри
_____ О.О.Лаврентьєва

«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ

Магістерська робота
студента групи _____ ОПНм-23 _____
ступінь вищої освіти: _____ магістр _____
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
_____ Крутька Ігоря Володимировича
Керівник _____ доктор педагогічних наук,
_____ професор Дороніна Т.О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

Члени ЕК _____

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Крутько Ігор Володимирович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

З М І С Т

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	9
1.1. Професійна майстерність майбутнього вчителя як об'єкт вітчизняних та зарубіжних науково-педагогічних досліджень.....	9
1.2. Сутність поняття «професійна майстерність» та її структурні компоненти.....	18
Висновки до першого розділу	39
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ	41
2.1. Експериментальна перевірка розвитку професійно майстерності майбутніх вчителів	41
2.2. Стан сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів	50
2.3. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної майстерності майбутніх учителів	71
Висновки до другого розділу	84
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації та швидких соціальних змін, підготовка майбутніх педагогів стає важливим викликом для системи освіти. Високі вимоги до якості освіти, які постійно зростають, вимагають підвищення рівня професіоналізму вчителя, що є основною умовою забезпечення якісного навчального процесу та розвитку молодого покоління. В умовах реформи освіти в Україні, вчителі стикаються із необхідністю не тільки адаптуватися до нових вимог, але й активно розвиватися професійно, оскільки саме від їхньої підготовленості та професійної майстерності залежить ефективність освітнього процесу. Як підкреслює О. Антонова (спираючись на позицію І. Зязюна), «в умовах переходу до професійноорієнтованої моделі навчання особливої актуальності набуває формування професійної компетентності майбутніх учителів», задля задоволення потреби Нової української школи у творчих вчителях, які здатні передати учням сучасні знання та на високому рівні організувати освітній процес [1, с.262].

Професіоналізм майбутнього вчителя базується на постійному вдосконаленні знань, навичок і компетентностей, які відповідають вимогам сучасного суспільства та забезпечують високу якість освіти. На цьому акцентовано увагу у Законі України «Про освіту» (2017 р.) та Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.), де з поміж іншого сказано, що вчитель має сприяти всебічному розвитку учня та вихованню відповідальних громадян. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024 р.) підкреслює важливість ролі вчителі в організації освітнього процесу на основі ключових компетентностей та цінностей. Крім того, у «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019 р.) та у «Положенні про атестацію педагогічних працівників» (2022 р.) окреслено вимоги регулярної атестації вчителі та його постійного підвищення кваліфікації для підтримки свого професійного рівня. Таким чином, зазначені державні документи актуалізують питання розвитку

професійної майстерності майбутнього вчителя, наголошуючи на необхідності постійного професійного вдосконалення та адаптації до вимог сучасного освітнього середовища. Отже ефективна педагогічна діяльність можлива лише за умов постійного особистісного та професійного зростання вчителя, його здатності адаптувати свої методи до умов сучасного інформаційного суспільства, застосовувати новітні педагогічні технології та інтегрувати теорію з практикою. Зростаюча роль учителя як наставника і провідника у світі знань потребує вдосконалення професійних компетентностей, а також підвищення його педагогічної майстерності через засвоєння нових методів, форм і прийомів навчання.

Професійна майстерність вчителя знайшла своє відображення у низці наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, які актуалізують питання якості педагогічної діяльності, етичних принципів, професійного розвитку та інноваційних підходів у навчанні. Українські дослідники, такі як О. Антонова [1], Л. Гриневич [17], І. Зязюн [22], Н. Морзе [34], О. Олефіренко [38] та інші, підходять до вивчення професійної майстерності через різні аспекти, включаючи практико-орієнтовані підходи, педагогічну рефлексію, інноваційні методи та розвиток компетентностей. Морально-етичні аспекти педагогічної майстерності розглядають В. Кремень [26], О. Лавриненко [29], Я. Лащівська [30], О. Савченко [49], Н. Устинова [57] та Ю. Шабанова [62]. Науковці акцентують увагу на морально-етичних цінностях, важливості виховання духовної культури вчителя та гуманізації освіти. Зокрема, О. Лавриненко наголошує на значенні морально-етичних принципів у вихованні учнів, що є основою професійної діяльності вчителя. В. Кремень підкреслює необхідність поєднання професійних знань із морально-етичними цінностями для створення гуманного навчального середовища. О. Савченко виділяє важливість таких особистісних якостей, як емпатія, терпіння та комунікативні здібності, тоді як Н. Устинова та Ю. Шабанова розглядають етичну компетентність як невід'ємний аспект

професійної діяльності вчителя, що сприяє формуванню довіри та моральних цінностей серед учнів.

Професійний розвиток та компетентності вчителя стали об'єктом досліджень Л. Гриневич [17], І. Зязюна [22], Є. Клопоти та О. Клопоти [23], Н. Морзе [34], В. Сухомлинського [54; 55], Л. Хоружої [61] тощо. Зокрема, професійну майстерність через розвиток знань, умінь та особистісних якостей вчителя, що дозволяють ефективно організовувати навчальний процес розглядав І. Зязюн. Н. Морзе підкреслює значення для професійної майстерності цифрових компетентностей. В. Сухомлинський наголошував на важливості постійного оновлення знань для успішного викладання, тоді як Л. Гриневич акцентує увагу на компетентнісному підході та розвитку критичного мислення у учнів. Через саморозвиток та рефлексію, розглядає професійний розвиток Л. Хоружа.

Зарубіжні дослідники також звертають свою увагу на питання професійної майстерності вчителя. Зокрема L. Shulman [71], вводить поняття педагогічного контентного знання, яке вимагає від учителя рефлексії у процесі викладання, щоб адаптувати знання до специфіки учнів. L. Darling-Hammond [63] та J. Goodlad [65] також підкреслюють важливість рефлексії як інструменту професійного зростання, що дозволяє вчителю критично оцінювати свою діяльність та впроваджувати вдосконалення. М. Fullan [68] акцентує увагу на ролі співпраці в освітньому середовищі та постійному вдосконаленні як запоруки успішного реформування шкільної системи. Згадані дослідники розглядають професійну майстерність як феномен, що потребує постійного оновлення знань, удосконалення навичок та адаптації до сучасних викликів, аби створити ефективне та морально безпечне освітнє середовище для учнів.

Таким чином, як українські, так і зарубіжні дослідники розглядають професійну майстерність у різний спосіб, зосереджуючись на її багатогранності. Українські вчені наголошують на професійній рефлексії, педагогічній творчості, адаптації до нових умов, тоді як зарубіжні дослідники

акцентують на значенні трансформаційного навчання та впровадженні інноваційних практик. Основна спільна риса між підходами полягає в акценті на безперервному професійному розвитку, здатності до рефлексії та впровадженні інноваційних освітніх технологій як основи для формування високопрофесійного вчителя.

Отже, в умовах швидких змін в інформаційному суспільстві та високих вимог до рівня знань і навичок вчителів виникає необхідність у розробці нових підходів до підготовки майбутніх педагогів. Важливу роль у цьому відіграє інтеграція теоретичних знань і практичної підготовки, що дозволяє забезпечити розвиток професійних компетентностей та готовність до практичної діяльності в умовах сучасної школи. Окрім того, підготовка майбутніх учителів повинна враховувати не тільки теоретичні аспекти, але й прикладні знання, які дадуть змогу майбутнім педагогам ефективно реалізувати освітні цілі, зважаючи на потреби сучасної молоді. За таких умов, важливим аспектом стає формування у майбутніх учителів вміння працювати з різноманітними категоріями учнів, що включає як академічний, так і соціально-психологічний підходи.

Таким чином, актуальність дослідження розвитку професійної майстерності майбутнього вчителя зумовлена не лише сучасними освітніми потребами, але й необхідністю підтримки розвитку молодих педагогів у контексті безперервної освіти, що сприятиме успішній реалізації освітніх реформ в Україні.

З огляду на актуальність проблеми професійної майстерності вчителя у теоретичному та прикладному контекстах, була обрана тема магістерської роботи «Розвиток професійної майстерності майбутнього вчителя: теоретичний та прикладний аспекти».

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від листопада 2023 року) та вченою радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету

(протокол №5 від грудня 2023 року).

Мета дослідження полягає у визначенні теоретичних і прикладних аспектів розвитку професійної майстерності майбутніх учителів, що сприятиме їхній успішній адаптації до професійної діяльності та забезпеченню високої якості навчання. Дослідження передбачало аналіз наявних підходів до підготовки педагогів, вивчення поточних проблем з розвитку професійної майстерності вчителя та розробку рекомендацій щодо підвищення рівня професійної майстерності майбутніх учителів.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

- провести аналіз наукових джерел, які досліджують проблему професійної майстерності вчителів;
- дослідити сутність поняття «професійна майстерність» у педагогічній науці та визначити структурні компоненти аналізованого поняття;
- визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів;
- провести педагогічний експеримент щодо визначення рівня професійної майстерності майбутніх учителів, виділити основні труднощі та шляхи їх подолання у процесі формування професійної майстерності у закладах вищої педагогічної освіти;
- запропонувати шляхи вдосконалення підготовки майбутніх учителів у контексті розвитку їхньої професійної майстерності.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів у системі педагогічної освіти.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні аспекти розвитку професійної майстерності майбутніх педагогів.

Методи дослідження включають *теоретичний аналіз* наукової літератури з проблеми дослідження, *термінологічний аналіз* базових понять, *компаративний аналіз* поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців щодо педагогічної майстерності вчителя, аналіз та узагальнення поглядів науковців

та педагогів-практиків на досліджувану проблему, *емпіричні методи* дослідження (анкетування, спостереження).

Практична значущість Практична значущість дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів, які можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти.

Наукова новина дослідження полягає у вивченні та систематизації сучасних підходів до розвитку професійної майстерності майбутніх учителів.

Джерельну базу дослідження становлять наукові праці з педагогіки, що стосуються розвитку педагогічної та професійної майстерності вчителів. Особливу увагу приділено роботам учених, які спеціалізуються на проблематиці формування професійної компетентності педагогів. У ході аналізу були використані матеріали наукових конференцій та семінарів, присвячених питанням підготовки майбутніх учителів, а також статті, опубліковані в наукових журналах та на профільних веб-ресурсах. Важливим джерелом стали також навчальні програми та курси, які охоплюють сучасні педагогічні технології в контексті підвищення професійної майстерності майбутніх учителів, а також методичні посібники та рекомендації щодо впровадження цих технологій у навчальний процес.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження було висвітлено під час регіонального науково-практичного семінару «Освіта 4.0: трансформація, виклики, можливості» (18 травня 2024 р., м. Кривий Ріг) та Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця» (5-6 грудня 2024 р., м. Суми).

Структура магістерської роботи. Магістерська робота включає вступ, два розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки та список використаних джерел, що налічує 72 найменування. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки, з яких 80 сторінок займає основний текст. Додатково представлено 3 додатки загальним обсягом 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Професійна майстерність вчителя як об'єкт вітчизняних та зарубіжних науково-педагогічних досліджень

Праця вчителя є ключовим чинником забезпечення якості освіти, а його професійна майстерність – основою успішного розвитку учнів, що закріплено в Державному стандарті базової середньої освіти України [20], де окреслюється коло ціннісних орієнтирів, на яких будується сучасна освіта, та ключових компетентностей учнів, до формування яких має бути підготовлений кожен сучасний вчитель. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.) вчитель повинен сприяти всебічному розвитку учня як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиваючи його таланти, інтелектуальні, творчі та фізичні здібності. Професійна майстерність вчителя передбачає формування у здобувачів освіти цінностей, необхідних для їх успішної самореалізації, виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на благо суспільства. Вчитель має активно сприяти збагаченню інтелектуального, економічного, творчого та культурного потенціалу Українського народу, підвищенню освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [45].

Міністерство освіти і науки України затвердило професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» наказом №1225 від 29 серпня 2024 року [44]. Професіоналізм майбутнього вчителя, згідно з професійним стандартом, полягає у здатності забезпечувати організацію освітнього процесу на основі ключових компетентностей і цінностей. Вчитель повинен розвивати інтелектуальні, творчі та фізичні здібності здобувачів освіти, сприяти їхній самореалізації, формувати світогляд, оснований на

загальнолюдських і національних цінностях. Крім того, вчитель зобов'язаний застосовувати сучасні методики навчання, орієнтуватись в інформаційному просторі, здійснювати ефективну комунікацію з учасниками освітнього процесу та бути готовим до безперервного професійного розвитку.

Професіоналізм майбутнього вчителя, відповідно до «Положення про атестацію педагогічних працівників», затвердженого Міністерством освіти і науки України [43], ґрунтується на кількох важливих компонентах, що забезпечують якість освітнього процесу та сприяють розвитку учнів.

По-перше, вчитель повинен підтверджувати свою кваліфікацію через регулярну атестацію, яка визначає або присвоює відповідну кваліфікаційну категорію чи педагогічне звання. Атестація визнається комплексною оцінкою знань, навичок, досвіду та ефективності виконання професійних обов'язків. По-друге, важливим аспектом професійного розвитку є постійне підвищення кваліфікації. Вчитель зобов'язаний регулярно проходити курси та навчання протягом міжатестаційного періоду, що є необхідною умовою для збереження або підвищення своєї професійної категорії та підкреслює важливість безперервного вдосконалення професійних компетентностей та знань. Крім того, вчитель має активно впроваджувати методики компетентнісного навчання та сучасні освітні технології, брати участь у заходах, спрямованих на підвищення якості освіти. Участь у впровадженні педагогічних інновацій є необхідною складовою професіоналізму вчителя та його готовності відповідати викликам сучасної освіти. Не менш важливою є відповідальність вчителя за якість своєї педагогічної діяльності. Останнім, але не менш значущим компонентом професіоналізму є дотримання принципів академічної доброчесності. Вчитель зобов'язаний здійснювати свою професійну діяльність відповідно до етичних стандартів, що сприяє створенню здорової та чесної освітньої атмосфери. Таким чином, професіоналізм майбутнього вчителя базується на постійному вдосконаленні своїх навичок, впровадженні інноваційних підходів до навчання та

дотриманні високих стандартів педагогічної етики, що є запорукою успішної педагогічної діяльності та розвитку української освіти.

Професіоналізм майбутнього вчителя, згідно з «Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [47], базується на постійному вдосконаленні знань, навичок і компетентностей, що забезпечують високий рівень професійної діяльності та відповідають державній політиці у сфері освіти. Ключовим аспектом є обов'язок педагогічних працівників регулярно підвищувати свою кваліфікацію, як в Україні, так і за кордоном, використовуючи різні форми навчання, такі як очна, дистанційна, дуальна або стажування.

Підвищення кваліфікації вчителів може здійснюватися через участь у семінарах, тренінгах, майстер-класах або стажуванні, що сприяє розширенню професійних компетентностей і відповідає сучасним вимогам навчального процесу. Крім того, педагогічні працівники мають право самостійно обирати форми, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг, що дає можливість адаптувати процес свого навчання відповідно до індивідуальних потреб і професійних завдань. Основними напрямками підвищення кваліфікації є розвиток професійних компетентностей, формування вмінь, необхідних для успішної реалізації учнів, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, використання сучасних інформаційних технологій, а також розвиток мовленнєвих, цифрових, комунікаційних та емоційних компетентностей.

Таким чином, професіоналізм майбутнього вчителя ґрунтується на постійному навчанні, вдосконаленні та оновленні знань і навичок, що дозволяє адаптувати освітній процес до сучасних викликів та потреб суспільства, забезпечуючи при цьому якісну освіту для учнів.

Визначення нормативних вимог до професіональної майстерності вчителя унаочнено на Рис. 1.1.

Рис. 1.1. Вимоги до професіоналізму вчителя відповідно до нормативних документів

Отже в нормативних документах підкреслюється важливість підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів для формування компетентностей учнів у контексті сучасних освітніх вимог.

Звернення до робіт сучасних науковців дозволяє стверджувати, що професійна майстерність вчителя є багатогранним явищем, яке досліджується науковцями як в Україні, так і за кордоном. Вона охоплює не тільки вміння викладати навчальний матеріал, але й здатність формувати ефективні педагогічні взаємини, мотивувати учнів, адаптуватися до різних умов навчання та здійснювати рефлексію власної діяльності. У вітчизняній педагогічній науці професійна майстерність вчителя розглядається як поєднання педагогічних знань, навичок, компетентностей та особистісних якостей, які дозволяють забезпечити високу якість освіти та сприяти розвитку учнів.

У нашій роботі передусім варто зазначити, що педагогічна майстерність як явище є предметом історико-педагогічної думки, оскільки її розвиток і формування нерозривно пов'язані зі змінами в освіті та суспільстві загалом. Педагогічна майстерність з самого початку мала значення не тільки як уміння передавати знання, а і як вміння виховувати, формувати світогляд учнів, що робило її важливим інструментом впливу на культурний та соціальний розвиток. О. Лавриненко [29] підкреслює, що педагогічна майстерність в братських школах ґрунтувалася на морально-етичних принципах, де головною метою було не тільки навчання, але й духовне виховання молоді. З часом, особливо у ХІХ столітті, акцент змістився на формування професійних компетенцій педагогів, що включали розвиток методичних умінь та знань, а також інтеграцію кращих педагогічних практик. У ХХ столітті педагогічна майстерність почала асоціюватися з новими підходами до викладання, такими як використання активних методів навчання, розвиток педагогічної креативності та самовдосконалення вчителя. Особливу увагу О. Лавриненко приділяє сучасному періоду розвитку педагогічної майстерності, вказуючи на важливість творчого підходу до

навчального процесу. Сьогодні педагогічна майстерність характеризується як системне явище, що включає не тільки знання і методи, але й особистісні якості педагога, його вміння бути гнучким, емоційно інтелігентним, готовим до змін та самовдосконалення.

У своїй праці дослідниця також згадує І. Зязюна та його наукову школу, які значно вплинули на сучасне розуміння педагогічної майстерності. Власне І. Зязюн визначав педагогічну майстерність як сукупність професійних знань, умінь і особистісних якостей педагога, що дозволяють йому ефективно організувати освітній процес. Його підходи були спрямовані на розвиток духовної культури вчителя, його готовності до самоосвіти, а також формування емоційно-ціннісних відносин з учнями. Наукова школа І. Зязюна наголошує на значущості особистісного розвитку педагога як ключового чинника успішної педагогічної діяльності, що робить її актуальною у сучасних умовах освіти.

Грунтовне вивчення поняття «професійна майстерність» вчителя, проаналізувавши наявні джерела та систематизувавши провела. Я. Лащівська [30] та І. Олійник [39]. Зокрема Я. Лащівська дійшла висновку, що професійну майстерність варто розглядати як ключовий компонент педагогічної культури. Вона підкреслює важливість інноваційного мислення, високого професіоналізму у вибраній галузі, а також дотримання етичних норм і правил поведінки в професійних відносинах. Духовність, культура і інтелігентність, на думку Я. Лащівської, є важливими складовими професіоналізму майбутніх магістрів музичного мистецтва, зважаючи на те, що їхня діяльність безпосередньо пов'язана з роботою з людьми. Крім того, вважає дослідниця, професійна майстерність формується через методичне забезпечення навчального процесу, що включає розробку навчальних програм, посібників та методичних рекомендацій, необхідних для підготовки фахівців у закладах освіти різного типу. У висновку науковець стверджує, що під професійною майстерністю майбутнього вчителя варто «розуміти

комплекс спеціальних знань, умінь та навиків, володіючи якими фахівець певного виду праці стає майстром своєї справи, професіоналом» [30, с.100].

Українські науковці наголошують на нових викликах та тенденціях, які впливають на роль вчителя в сучасному освітньому процесі. Зокрема, у роботах С. Вітвицької (Педагогічна спрямованість як компонент професійної майстерності майбутніх вчителів, 2003) [10], О. Вознюка (Проблеми професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін, 2012) [13], О. Голика (Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект, 2010) [14], А. Козир (Професійна майстерність вчителя музики: структура і зміст, 2005) [25], Т. Олефіренка (Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку кар'єри в дискурсі педагогічної теорії, 2021) [38] тощо, професійна майстерність визначається як складний процес, що включає розвиток професійних знань і навичок, вміння використовувати сучасні освітні технології, а також готовність до безперервного саморозвитку.

Окремі аспекти розвитку професійної майстерності вчителя висвітлені у роботах Н. Морзе, В. Кременя, Л. Гриневич, О. Онуфрієвої тощо. Зокрема, Н. Морзе [34] підкреслює важливість розвитку цифрової компетентності вчителів. У своїй роботі «Цифрова компетентність сучасного вчителя: методичні рекомендації» науковець акцентує увагу на інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, що підвищує ефективність навчання та залученість учнів. В. Кремень, президент Національної академії педагогічних наук України, у монографії «Філософія людиноцентризму в освітньому просторі» [26] наголошує на необхідності гуманізації освіти. Він стверджує, що професійна майстерність вчителя повинна поєднувати високий рівень фахових знань із морально-етичними цінностями, аби вчитель був не лише джерелом знань, але й носієм гуманістичних ідей. Л. Гриневич, колишня міністр освіти і науки України, у статті «Нова українська школа: засади стандарту освіти» [17] обговорює необхідність реформування педагогічної освіти. Вона наголошує на

впровадженні компетентнісного підходу та розвиток критичного мислення у учнів, що вимагає від вчителя постійного професійного розвитку та адаптації до нових освітніх стандартів. На ролі емоційного інтелекту вчителя у освітньому процесі акцентує увагу О. Онуфрієва, коли підкреслює, що розвиток емоційної компетентності сприяє кращому розумінню потреб учнів та створенню позитивного навчального середовища [40].

Отже, сучасні українські науковці вважають, що професійна майстерність вчителя є динамічним та багатогранним поняттям. Вона включає не лише глибокі фахові знання та педагогічні навички, але й особистісні якості, здатність до інновацій та безперервного професійного розвитку. Вчитель повинен бути готовим до адаптації в умовах швидких змін та активно впроваджувати новітні освітні технології та методики. Особлива увага приділяється формуванню психологічної стійкості, здатності протидіяти стресовим факторам, а також вмінню адаптувати педагогічну діяльність до потреб сучасних учнів. Важливою складовою професійної майстерності є також творчий підхід до навчання, що дозволяє зробити освітній процес цікавим та ефективним.

Зарубіжні дослідники, такі як L. Darling-Hammond [62], J. Goodlad [65], L. Finlay [66], M. Fullan [67], D. Ravitch [69] та L. Shulman [71] розглядають професійну майстерність учителя через призму педагогічних знань та навичок, а також особистісних якостей, що необхідні для успішної діяльності в умовах сучасної школи.

Зокрема, L. Shulman у своїй роботі «Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching» (1987 р.) [71] виділяє концепцію «педагогічного контентного знання» (Pedagogical Content Knowledge), яка підкреслює важливість не лише предметних знань, але й здатності інтегрувати ці знання у викладання з урахуванням специфіки учнів. На здатності вчителя до критичного аналізу власної діяльності, що є основою для постійного професійного вдосконалення наголошує J. Goodlad [65], у своїй книзі «A Place Called School» (1984 р.). L. Darling-Hammond у роботі «Preparing

Teachers for a Changing World» (2005 p.) [62], акцентує увагу на важливості рефлексії та професійного зростання як невід'ємних складових професійної майстерності вчителя. Важливість історичних уроків минулої освіти для сьогодення для формування професійної майстерності підкреслює D. Ravitch у своїй книзі «Left Back: A Century of Failed School Reforms» (2000 p.) [69], M. Fullan у роботі «The New Meaning of Educational Change» (2007 p.) [67] розглядає професійну майстерність як ключ до успішного реформування шкільної системи та підкреслює значення співпраці і постійного вдосконалення у педагогічному середовищі.

Оглядовий погляд на думки науковців дає підстави до висновку про те, що спільною рисою між українськими та зарубіжними науковцями є акцент на безперервному професійному зростанні вчителя. І українські, і зарубіжні дослідники визнають необхідність розвитку професійних знань, навичок та особистісних якостей, що дозволяють вчителю адаптуватися до постійних змін у суспільстві та ефективно виконувати свої обов'язки. Також як українські, так і зарубіжні дослідники підкреслюють значення рефлексії для професійного зростання, що є важливим інструментом для самоаналізу та вдосконалення педагогічної діяльності. Разом з тим, українські дослідники приділяють більше уваги психологічній стійкості та вмінню протидіяти стресовим факторам, що є особливо актуальним в умовах соціально-економічної нестабільності та реформування освіти в Україні. Вони підкреслюють важливість формування у вчителя здатності протидіяти професійному вигоранню, що є суттєвим аспектом у забезпеченні ефективності освітнього процесу. Зарубіжні ж дослідники, такі як L. Shulman та M. Fullan, зосереджуються більше на значенні співпраці в освітньому середовищі, інтеграції теоретичних знань у практику та використанні інноваційних підходів для забезпечення високої якості навчання.

Зарубіжні та вітчизняні дослідження також підкреслюють важливість впровадження інноваційних технологій у процес підготовки майбутніх вчителів. Використання цифрових технологій, активних методів навчання та

практично орієнтованих підходів дозволяє майбутнім педагогам оволодіти необхідними компетентностями для роботи в сучасному інформаційному середовищі. Наприклад, у дослідженнях L. Darling-Hammond наголошується на необхідності розвивати у майбутніх учителів навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, що сприяє підвищенню їх професійної майстерності.

Отже, професійна майстерність вчителя як об'єкт науково-педагогічних досліджень охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із розвитком педагогічних знань, навичок, особистісних якостей та готовності до постійного професійного зростання. Як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники наголошують на важливості комплексного підходу до підготовки майбутніх педагогів, що включає не лише освоєння теоретичних знань, але й розвиток практичних навичок, творчого підходу та здатності до рефлексії. Важливим аспектом є також впровадження інноваційних технологій у освітній процес, що дозволяє забезпечити високу якість підготовки педагогів та сприяти їхньому успішному професійному зростанню.

1.2. Сутність поняття «професійна майстерність» та її структурні компоненти

Професійна майстерність вчителя є ключовим фактором у забезпеченні якісної освіти та розвитку суспільства в цілому. Передусім зазначимо, що поняття «професійна майстерність вчителя» визначається нами через поняття «педагогічна майстерність» тому, що педагогічна майстерність є центральною складовою професійної діяльності вчителя. Педагогічна майстерність охоплює сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного навчання та виховання учнів. Вона включає методи і прийоми викладання, педагогічні технології, психологічні аспекти взаємодії з учнями та здатність адаптуватися до різних навчальних ситуацій.

Використання поняття «професійна майстерність» стосовно майбутніх вчителів підкреслює, що професійність вчителя виходить за межі лише

педагогічних умінь. Воно включає також особистісні якості, етичні принципи, мотивацію до безперервного професійного розвитку та здатність впроваджувати інновації. Для майбутніх вчителів важливо не тільки оволодіти педагогічними навичками, але й розвинути широкий спектр професійних компетенцій, які дозволять їм ефективно виконувати свою роль у сучасному освітньому середовищі. Отже, ми визначаємо «професійну майстерність вчителя» через «педагогічну майстерність», оскільки педагогічна майстерність є ядром професійності вчителя. Використання цього поняття щодо майбутніх вчителів акцентує увагу на необхідності формування як педагогічних, так і загальнопрофесійних компетентностей для успішної реалізації їхньої майбутньої професійної діяльності.

Звернення до наукових джерел з проблеми дослідження демонструє наявність значної кількості визначень поняття професійна майстерність, та його складників. Зокрема Т. Хлебнікова виділяє такі складники професійної майстерності вчителя: наявність професійних знань; наявність специфічних властивостей особистості; висока результативність педагогічної діяльності; досвід творчої діяльності в навчально-виховному процесі; висока внутрішня мотивація до успішної роботи; рефлексія в діяльності, яка здійснюється [60, с.322]. Виокремленні дослідницею структурні компоненти професійної майстерності вчителя є фундаментом його ефективної педагогічної діяльності.

З огляду на об'єкт та предмет дослідження ми зосередили увагу та таких складниках професійної майстерності майбутнього вчителя: наявність професійних знань (знання, уміння, навички) та наявність здатностей ефективно здійснювати педагогічну діяльність (компетентності), які взаємопов'язані та забезпечують високий рівень професіоналізму вчителя.

Знання є фундаментальним компонентом структури професійної майстерності майбутнього вчителя. Воно формує базу, на якій будується вся педагогічна діяльність. Знання охоплюють не лише глибоке розуміння предмета викладання, але й педагогічні теорії, методики, психологічні

аспекти навчання та виховання. В. Сухомлинський підкреслював важливість постійного оновлення знань вчителя для успішного навчання учнів. У своїй праці «Серце віддаю дітям» він наголошував на тому, що вчитель повинен бути інтелектуально багатим і духовно розвиненим [54]. Для формування професійної майстерності майбутнього вчителя знання повинні бути глибокими, систематизованими та різноплановими.

Застосування знань на практиці відбувається завдяки сформованим умінням та навичкам, включаючи методи викладання, вміння організувати навчальний процес, використовувати сучасні освітні технології та встановлювати ефективну комунікацію з учнями. І. Зязюн із співавторами у своїй праці «Педагогічна майстерність» детально аналізує складові педагогічної діяльності та підкреслює значущість розвитку професійних умінь і навичок [22]. Компетентності об'єднують знання, уміння та навички, а також особистісні якості вчителя, визначаючи його здатність ефективно діяти в різних професійних ситуаціях.

Багато дослідників підкреслюють важливість безперервного професійного розвитку вчителя. Зокрема, у своїй праці «Педагогічна майстерність» І. Зязюн зазначає, що вчитель повинен постійно оновлювати свої знання та вміння, щоб відповідати вимогам сучасного суспільства [22]. Українські науковці також звертають увагу на важливість особистісних якостей вчителя. За словами О. Савченко, емпатія, терпіння, комунікативні здібності та здатність мотивувати учнів є невід'ємними складовими професійної майстерності [49]. Вчитель повинен бути не лише фахівцем у своєму предметі, але й наставником, який підтримує та надихає. Крім того, акцент робиться на ролі вчителя у формуванні критичного мислення та творчих здібностей учнів. Таким чином, за думкою українських науковців, професійна майстерність вчителя є комплексним поняттям, що поєднує в собі глибокі знання, педагогічні навички та особистісні якості. Розвиток цієї майстерності є необхідною умовою для успішної адаптації освіти до вимог сучасності та забезпечення гармонійного розвитку майбутніх поколінь.

Отже загалом професійну майстерність вчителя можна представити через схему (Рис. 1.2.).

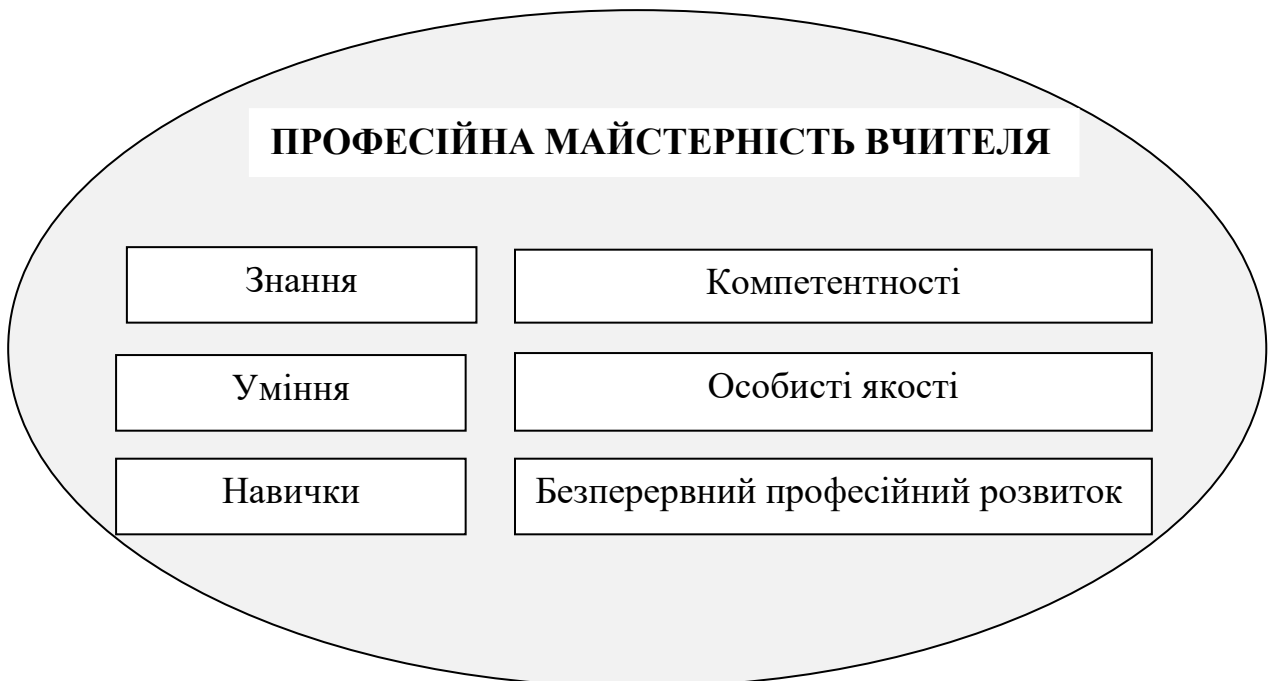

Рис.1.2. Складники професійної майстерності вчителя за І. Зязюном, В. Карамущенко, І. Кривонос та О. Савченко

Конкретизуємо окремі структурні компоненти «педагогічної майстерності», спираючись на наукові напрацювання дослідників.

У визначенні сутності знання звертаємо увагу на особливості цього поняття стосовно майбутнього вчителя. По-перше, це *знання предмета викладання*. Майбутній вчитель повинен досконало володіти своїм предметом, розуміти його структуру, основні концепції та тенденції розвитку. В. Сухомлинський підкреслював важливість глибоких знань предмета, зазначаючи, що без цього неможливо зацікавити учнів та пробудити в них любов до навчання [55]. По-друге, це *педагогічні знання*. Вчитель повинен володіти теорією та методикою навчання і виховання, розуміти принципи педагогіки, дидактики, методології освітнього процесу. І. Зязюн акцентував увагу на тому, що педагогічні знання є невід'ємною складовою професійної майстерності вчителя [22]. По-третє, це *психологічні знання*. Розуміння психологічних особливостей учнів, закономірностей

їхнього розвитку, мотивації та поведінки дозволяє вчителю ефективно організувати навчальний процес. Л. Виготський, відомий психолог, наголошував на значущості врахування зони найближчого розвитку дитини у навчанні [72]. Не менш важливими є *знання з педагогічної етики та нормативно-правової бази освіти*. Вчитель повинен бути обізнаний з етичними нормами професії, законодавством у сфері освіти, правами та обов'язками учасників освітнього процесу. На думку Г. Васяновича, саме знання педагогічної етики формує основу для довірливих відносин між вчителем та учнями [8].

В контексті сьогоденних освітніх проблем категорія «знання» збагачуються за рахунок знання *в галузі інформаційно-комунікаційних технологій*, оскільки в сучасному світі цифрова компетентність є невід'ємною частиною професійної діяльності вчителя (Н. Морзе [34]), та *знання про особливості навчання дітей з особливими освітніми потребами*. Такі знання, на думку Т. Скрипник, дозволить створити рівні умови для всіх учнів, тому науковець стверджує важливість підготовки вчителів до роботи в інклюзивному середовищі [50].

В педагогічній науці зважають і та необхідність *знання культурного та соціального контексту*. Розуміння суспільних процесів, культурних особливостей та глобальних тенденцій дозволяє вчителю робити навчання більш актуальним та значущим для учнів.

Отже, компонент знання у структурі професійної майстерності майбутнього вчителя має свої структурні компоненти, які ми узагальнили на Рис. 1.3.

Рис.1.3. Структура знань майбутнього вчителя.

Представлені у схемі знання забезпечують майбутньому вчителю міцну основу для формування професійної майстерності, дозволяючи ефективно планувати та здійснювати освітній процес. Вони сприяють здатності вчителя відповідати на виклики сучасності, адаптуватися до швидких змін у суспільстві та сприяти всебічному розвитку учнів. Завдяки комплексному підходу до формування знань майбутній вчитель стає компетентним професіоналом, готовим до інновацій та постійного самовдосконалення.

Уміння та навички також є центральними компонентами структури професійної майстерності майбутнього вчителя, вони формуються через педагогічну практику, рефлексію та постійне самовдосконалення.

До кола педагогічних умінь та навичок відносимо. По-перше, це *педагогічні уміння*, які включають здатність планувати та організовувати навчальний процес. Майбутній вчитель повинен вміти розробляти навчальні програми, складати плани уроків, вибрати відповідні методи та засоби навчання. І. Зязюн підкреслював, що педагогічні уміння є результатом синтезу теоретичних знань та практичної діяльності [22]. По-друге, важливими є *методичні уміння*, як здатність застосовувати різні методи та прийоми навчання, адаптувати їх до особливостей учнів та освітньої ситуації. З цього приводу О. Савченко зазначала, що методичні уміння дозволяють вчителю робити навчання цікавим та ефективним [49]. По-третє, *комунікативні уміння* є необхідними для встановлення позитивних взаємин з учнями, колегами та батьками. Вони включають вміння слухати, виражати свої думки ясно та переконливо, розуміти невербальні сигнали.

Крім того, майбутній вчитель повинен розвивати *організаторські уміння*, що включають здатність керувати класом, організовувати групову роботу, підтримувати дисципліну та мотивацію учнів. *Рефлексивні уміння* дозволяють майбутньому вчителю аналізувати власну педагогічну діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони, планувати шляхи самовдосконалення. Л. Хоружа підкреслює значення професійної рефлексії та саморозвитку, вважаючи їх ключовими для формування професійної майстерності [61].

Необхідними у сучасному освітньому середовищі стають *інформаційно-комунікаційні навички*. Майбутній вчитель повинен вміти використовувати комп'ютерні технології, мультимедійні засоби, онлайн-ресурси для підвищення ефективності навчання [34]. Не менш важливими є *навички управління конфліктами*. Вчитель повинен вміти розпізнавати та вирішувати конфліктні ситуації в класі, сприяти створенню позитивного психологічного клімату. *Міжкультурні уміння* стають все більш важливими в умовах глобалізації. Вчитель повинен бути здатним працювати з учнями різних культур, поважати та враховувати культурне різноманіття.

Отже, уміння та навички, необхідні для формування професійної майстерності майбутнього вчителя, включають низку компонентів, які унаочнено на Рис.1.4.

Рис. 1.4. Уміння і навички як складники професійної майстерності вчителя

Таким чином, залучення праць українських науковців дозволяє більш повно охарактеризувати компонент *уміння* та *навички* у структурі професійної майстерності майбутнього вчителя, що сприяє розумінню багатогранності педагогічної діяльності та підкреслює важливість постійного розвитку різних умінь та навичок для успішної реалізації освітніх завдань. Розвиток цих умінь та навичок забезпечує здатність майбутнього вчителя ефективно реалізовувати освітні завдання, адаптуватися до вимог сучасного суспільства та сприяти всебічному розвитку учнів. Вони формуються через педагогічну практику, активне залучення до професійної спільноти та постійне самовдосконалення. Таким чином, уміння та навички є невід'ємною складовою професійної майстерності, яка дозволяє вчителю бути компетентним, інноваційним та успішним у своїй педагогічній діяльності.

Компетентність інтегрує знання, уміння, навички та особистісні якості, забезпечуючи здатність педагога ефективно діяти в різних професійних ситуаціях. Т. Мочан наголошує, що «професійна компетентність – поєднання знань педагога з дисципліни її методикою викладання з безпосередньою роботою з аудиторією, психологію якої мусить добре знати для успішної реалізації змісту матеріалу предмета» [36, с.129].

Компетентність майбутнього вчителя повинна включати кілька важливих аспектів, які сприяють формуванню його професійної майстерності. По-перше, це *педагогічна компетентність*, яка охоплює здатність планувати, організовувати та оцінювати навчальний процес. Майбутній вчитель повинен вміти застосовувати педагогічні теорії на практиці, адаптуючи їх до потреб учнів. Компетентність була визначена І. Зязюном як така, що є основою професійної майстерності вчителя, оскільки вона визначає якість навчання та виховання [22]. По-друге, важливою є *методична компетентність*, яка означає здатність вчителя використовувати різноманітні методи та прийоми навчання, розробляти навчально-методичні матеріали та впроваджувати інноваційні технології. З цього приводу О. Савченко зазначала, що методична компетентність дозволяє вчителю

зробити навчання цікавим і ефективним, враховуючи індивідуальні особливості учнів [49]. По-третє, необхідною для встановлення ефективної взаємодії з учнями, колегами та батьками є комунікативна компетентність, яка включає вміння слухати, виражати свої думки ясно та переконливо, розуміти невербальні сигнали. На значенні комунікативної компетентності вчителя акцентувала увагу О. Онуфрієва, підкреслюючи вплив комунікаційної компетентності вчителя на створення позитивного навчального середовища [40]. Крім того, важливою у сучасному освітньому середовищі є *інформаційно-комунікаційна компетентність*. Майбутній вчитель повинен вміти використовувати сучасні технології для підвищення ефективності навчання.

Компетентність у навчанні протягом життя є ще одним важливим аспектом, який підтримують численні науковці. Майбутній вчитель повинен бути готовим до постійного професійного розвитку, оновлення знань та умінь. Л. Хоружа підкреслює, що здатність до самонавчання і саморозвитку є критично важливою для сучасного педагога, адже саме ці якості дозволяють вчителю адаптуватися до швидких змін у сфері освіти та підтримувати високий рівень професійної майстерності [61]. Соціальна та міжкультурна компетентність також є ключовими, оскільки вони дозволяють вчителю працювати в багатокультурному середовищі, поважати різноманітність та сприяти соціальній згуртованості.

Етична та правова компетентність забезпечує дотримання педагогом професійних етичних норм та правових вимог. «Професійність учителя, стверджує Н. Устинова, значною мірою визначається його етичною компетентністю як вищим рівнем оволодіння педагогічною професією, квінтесенцією загальнолюдської і професійної культури педагога» [57, с.78]. Науковець наголошує, що етична компетентність є показником і водночас результатом професійно-особистісної готовності педагога до роботи в школі. Основою професійної етики в педагогічній сфері є спрямованість на задоволення людських потреб, повага до людини, її професії, стилю і способу

життя. Формування етичної компетентності включає моральні цінності, професійну культуру, гуманізм та відповідальність, що є важливими для ефективної взаємодії вчителя з учнями та колегами. Етична компетентність допомагає вчителю здійснювати морально адекватні рішення в педагогічних ситуаціях, забезпечує вибір етичної поведінки відповідно до норм педагогічної етики.

Етична компетентність учителя тісно пов'язана з психологічною, оскільки здатність ухвалювати морально-етичні рішення у педагогічній діяльності вимагає глибокого розуміння психологічних потреб учнів, що дозволяє враховувати їх емоційний стан, рівень розвитку та особистісні особливості, забезпечуючи при цьому повагу до кожного учня і підтримку здорового навчального середовища.

Психологічна компетентність включає розуміння психологічних особливостей учнів, управління власним емоційним станом та підтримку позитивного психологічного клімату. На думку О. Бакаленка, «Психологічна компетентність – це здатність особистості до самопізнання, самоконтролю, до ефективного спілкування і взаємодії з іншими людьми, саморозвитку та самореалізації. Вона дозволяє людині розуміти себе та інших, ефективно адаптуватися до життя у сучасному соціумі, мати гармонійні стосунки з оточенням, успішно реалізовувати свій особистісний потенціал, відчувати високий рівень психологічного благополуччя та бути задоволеною життям» [2, с.137]. Психологічно компетентний учитель здатний бути терпимим, проявляти емпатію, адекватно реагувати на критику і працювати в команді. Такий підхід дозволяє забезпечити здоровий і продуктивний навчальний процес, у якому вчитель і учні активно взаємодіють, будуючи відносини довіри та взаємоповаги. Психологічна компетентність сприяє не лише ефективній педагогічній діяльності, але й розвитку емоційного благополуччя педагога, що важливо для забезпечення якісної освіти та створення позитивного навчального середовища.

Психологічна компетентність вчителя, яка включає здатність до самопізнання, самоконтролю та ефективної комунікації, є ключовою основою для розвитку *компетентності у галузі інклюзивної освіти*, оскільки вона дозволяє вчителю враховувати унікальні потреби кожного учня, будувати гармонійні відносини та створювати сприятливе освітнє середовище для учнів з особливими освітніми потребами. Компетентність учителя в галузі інклюзивної освіти є важливою умовою ефективної реалізації навчального процесу для дітей з особливими освітніми потребами. Згідно з дослідженням Є. Клопоти та О. Клопоти, «інклюзивна компетентність фахівця трансформується в основні характеристики його діяльності» і включає готовність та здатність вчителя забезпечувати ефективне включення дитини з особливими потребами в освітнє та соціальне середовище, що сприяє її розвитку та самореалізації [23, с.119]. Автори зазначають, що «реалізація інклюзивної освіти залежить насамперед від наявності готовності педагогічних працівників здійснювати професійну діяльність в умовах інклюзивного освітнього простору» [23, с.118]. Підготовка компетентних педагогів передбачає набуття не лише загальноосвітніх знань, а й здатність взаємодіяти з дітьми з особливими потребами, що потребує вміння адаптувати методи навчання та створювати сприятливі умови для навчання. Отже, формування інклюзивної компетентності вчителів є одним із пріоритетів сучасної освіти, оскільки вона забезпечує умови для успішної інклюзії дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище, що є основою для їхнього розвитку та соціальної адаптації.

Формування цих компетентностей забезпечує готовність майбутнього вчителя до ефективної професійної діяльності, сприяє його адаптації до вимог сучасної освіти та підвищує якість навчання. Завдяки компетентнісному підходу педагог стає не лише носієм знань, але й активним учасником освітнього процесу, здатним до інновацій та самовдосконалення. Таким чином, компетентність є інтегративним компонентом професійної майстерності, що об'єднує знання, уміння, навички та особистісні якості,

необхідні для успішної педагогічної діяльності. Таким чином, компонент *компетентність* у структурі професійної майстерності майбутнього вчителя повинен включати низку компонентів, які ми унаочнили на Рис. 1.5.

Рис. 1.5. Компетентності як складник професійної майстерності вчителя

Отже, структурні компоненти професійної майстерності вчителя – знання, уміння, навички та компетентності – є взаємопов'язаними елементами, які забезпечують ефективність педагогічної діяльності. Відомі українські науковці підкреслюють, що формування цих компонентів вимагає комплексного підходу, який включає як професійну підготовку, так і особистісний розвиток вчителя, що дозволяє педагогу відповідати вимогам сучасної освіти та сприяти всебічному розвитку учнів.

Також, з огляду на роботи вітчизняних науковців, до структурних компонентів професійної майстерності вчителя можна додати додаткові елементи. Окрім знань, умінь, навичок та компетентностей, важливими компонентами є мотивація, особистісні якості та цінності, творчість, професійна рефлексія та педагогічна етика.

Мотивація вчителя до професійної діяльності є важливою для професійного становлення майбутнього вчителя. Вітчизняні науковці завжди наголошували, що внутрішня мотивація та професійна спрямованість вчителя, впливають на його ставлення до роботи та прагнення до самовдосконалення. О. Савченко стверджувала, що лише мотивований вчитель здатний надихати учнів і сприяти їхньому розвитку [49]. Цю думку продовжувала Т. Хлебнікова, коли наголошувала, що «професійна майстерність є комплексом професійних знань, властивостей особистості, які в сукупності з особистою мотивацією забезпечують високу результативність педагогічної діяльності, що характеризується творчістю і базується на рефлексії» [60, с.22–24].

Мотивація визначає рівень зацікавленості, енергії та наполегливості педагога у процесі навчання та виховання. Мотивація впливає на готовність вчителя до постійного самовдосконалення, впровадження інновацій та подолання професійних викликів. Загалом варто додати, що розвиток мотивації як компонента професійної майстерності сприяє підвищенню ефективності педагогічної діяльності, зменшенню ризику професійного вигорання та забезпечує задоволеність роботою. Майбутній вчитель з

високою мотивацією здатний не лише успішно реалізовувати освітні завдання, але й надихати учнів на навчання та саморозвиток. Таким чином, мотивація є потужним рушієм професійного становлення педагога та важливою складовою його майстерності.

Важливий у визначеному аспекті вважаємо посилення О. Скрипченко та роботу В. Семиченко, де особливе значення надається мотивам:

- які відображають потребу в тому, що складає зміст професії;
- що пов'язані з відображенням деяких особливостей професії в суспільній свідомості (мотиви престижу, суспільної значущості професії);
- що виявляють раніше сформовані потреби особистості, що актуалізувалися при взаємодії з професією (мотиви саморозкриття та самоствердження, матеріальні потреби, особливості характеру, звичок тощо);
- що виявляють особливості самосвідомості особистості в умовах взаємодії з професією (впевненість у власній особистій придатності, у володінні достатнім творчим потенціалом тощо) [51, с.120].

Отже, до наповненості структурного компоненту «мотивації» відносимо низку показників, які узагальнюємо на Рис. 1.6.

Рис. 1.6. Мотивація як складник професійної майстерності вчителя

Професійна рефлексія є здатністю вчителя аналізувати власну педагогічну діяльність з метою її вдосконалення. В. Кремень підкреслює, що рефлексивна культура вчителя сприяє його професійному росту та адаптації до змін у освітньому середовищі [26]. Професійна рефлексія є однією з ключових складових розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів, як зазначено у роботі К. Віцукасової та В. Леонової [11]. Вони розглядають професійну майстерність як комплекс професійних знань та особистісних якостей, які у поєднанні з особистою мотивацією забезпечують високу результативність педагогічної діяльності. Однією з основних характеристик, що забезпечують цю результативність, є рефлексія, яка включає самопізнання, оцінку й аналіз особистісного і професійного «Я», а також самоаналіз педагогічної діяльності. Автори наголошують, що «практична операційно-технологічна діяльність не є первинним системотвірним компонентом процесу підготовки студентів, оскільки фахівець стає професійним майстром не стільки через сукупність операцій, скільки завдяки усвідомленню і мотиваційній настанові, переживанню її сенсів, цілей, суспільної значущості» [11, с.126]. Важливість рефлексії полягає в умінні свідомо контролювати результати своєї професійної діяльності та рівень власного педагогічного розвитку, що включає креативність, ініціативність, впевненість у собі, а також здатність до імпровізації і прогнозування результатів своєї діяльності.

Отже, професійна рефлексія є важливим компонентом структури професійної майстерності майбутнього вчителя. Вона включає здатність педагога аналізувати власну педагогічну діяльність, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, планувати шляхи самовдосконалення. Рефлексія сприяє глибшому розумінню процесів навчання та виховання, допомагає вчителю адаптуватися до змінних умов освітнього середовища. За словами О. Білоус, зміна освітніх парадигм та зростаючі вимоги суспільства до освіти підвищують вимоги до професійної майстерності вчителя, включно з необхідністю рефлексії як ключового елементу професійно-особистісного

розвитку [4, с.15]. Рефлексія допомагає вчителю аналізувати свою діяльність, усвідомлювати свої цінності, самопізнавати та ухвалювати творчі рішення. О. Городиська визначає рефлексію як процес і результат аналізу власного розвитку, що є важливим для професійного зростання педагога [16, с.29]. На думку А. Федорової, розвиток педагогічної рефлексії потребує цілеспрямованого підходу, який включає аналіз динаміки розвитку та рівнів рефлексії: від репродуктивного до філософсько-конструктивного. Ознаки розвиненої педагогічної рефлексії включають усвідомлення особистих і професійних цінностей, прийняття минулого та планування майбутнього [58, с.199].

Погляди зарубіжних науковців на роль рефлексії в професійному розвитку зосереджуються на значенні осмислення власного педагогічного досвіду для глибшого розуміння та покращення професійної діяльності. Зокрема С. Day акцентував увагу на рефлексії як інструменті осмислення педагогічного досвіду, що сприяє професійному зростанню вчителів [64]. L. Finlay розробила різні підходи до рефлексивної практики, підкреслюючи її значення для професійного розвитку [66]. D. Mezirow вважав, що критична рефлексія є ключем до трансформаційних змін у мисленні та поведінці, і є важливою складовою процесу професійного розвитку вчителів [67].

Отже, рефлексія виступає важливим елементом професійного розвитку. Саме рефлексія та усвідомлення значущості педагогічної діяльності, що дозволяє ефективно контролювати результати своєї діяльності і забезпечує розвиток важливих якостей, таких як креативність, ініціативність та впевненість у собі. Отже компонент «професійна рефлексія» у структурі професійної майстерності майбутнього вчителя включає низку складників (узагальнено на Рис1.7.).

Рис. 1.7. Складники професійної рефлексії

Розвиток *професійної рефлексії* сприяє глибшому розумінню педагогічної діяльності, підвищує ефективність навчально-виховного процесу та сприяє професійному зростанню вчителя. Майбутній педагог, який володіє навичками рефлексії, здатен критично оцінювати свою роботу, адаптуватися до змінних умов освіти та постійно вдосконалюватися, що є необхідним для успішної професійної діяльності.

Важливим складником педагогічної майстерності є *педагогічна етика*, вона дозволяє створювати та підтримувати партнерські відносини між усіма суб'єктами освітнього процесу, що створює доброзичливу атмосферу в учнівському колективі та серед колег. Вона визначає морально-етичні принципи, норми та цінності, які керують поведінкою педагога в його професійній діяльності. Педагогічна етика позитивний моральний клімат у навчальному середовищі та забезпечує високий рівень професійної відповідальності. Про вчителя, як взірця моральної та етичної поведінки для учні писав ще В. Сухомлинський. Педагогічна етика включає такі аспекти,

як повага до особистості учня, справедливість, відповідальність, конфіденційність, толерантність та професійна чесність. Вчитель повинен дотримуватися етичних норм у спілкуванні з учнями, колегами та батьками, уникати дискримінації та упередженості. Педагогічна етика також пов'язана з дотриманням професійних стандартів та законодавства у сфері освіти. Майбутній вчитель повинен бути обізнаний з Етичним кодексом українського вчителя, який встановлює основні принципи та норми професійної поведінки педагога.

До основних категорій педагогічної етики, як стверджує Ю. Шабанова [62], входять: професійний педагогічний обов'язок, педагогічна справедливість, педагогічна честь і педагогічний авторитет, які формують етичні основи професійної діяльності вчителя.

Професійний педагогічний обов'язок визначає моральні вимоги, що ставляться суспільством до особи вчителя, і включає необхідність глибокого розуміння своєї професії, ставлення до учнів та колективу, творче ставлення до своєї праці, постійне підвищення кваліфікації та вміння будувати професійні взаєностосунки. Виконання професійних обов'язків педагога зумовлене актуальними потребами суспільства у навчанні й вихованні підростаючих поколінь, що робить цю категорію важливою складовою педагогічної етики.

Педагогічна справедливість характеризує здатність вчителя до об'єктивної оцінки вчинків учнів і відображає рівень етичної вихованості педагога. Вона включає моральні якості вчителя, такі як доброта, принциповість і людяність. Педагогічна справедливість є важливою для формування довіри між педагогом та учнями, оскільки вона допомагає вчителю об'єктивно оцінювати досягнення та поведінку учнів, враховуючи їхні індивідуальні особливості та рівень етичної зрілості.

Професійна честь у педагогічній діяльності є визнанням моральних заслуг вчителя та виражає суспільну оцінку його професійних якостей. Честь педагога включає як усвідомлення своєї значущості, так і суспільне визнання

його професійних здобутків. Високо розвинене усвідомлення честі та гідності в професії педагога є ознакою високого професіоналізму і моральної вихованості вчителя. *Педагогічний авторитет* є ще однією важливою категорією педагогічної етики, яка визначає моральний статус вчителя у колективі учнів і колег. Авторитет педагога залежить від рівня його підготовки, глибини знань, ерудиції, професійної майстерності та ставлення до своєї роботи. Педагогічний авторитет допомагає вчителю ефективно регулювати поведінку учнів, впливати на їх переконання та мотивувати до навчання.

Отже, *педагогічна етика* охоплює комплекс моральних цінностей та норм, які регулюють взаємодію вчителя з усіма учасниками освітнього процесу. Отже, категорії педагогічної етики (професійний обов'язок, справедливість, честь і авторитет) є основними складовими, що формують моральну основу професійної діяльності майбутнього вчителя та забезпечують його ефективну педагогічну взаємодію з усіма суб'єктами освітнього процесу.

Розвиток *педагогічної етики* сприяє встановленню довірливих відносин між вчителем та учнями, створює позитивний моральний клімат у навчальному закладі та підвищує ефективність освітнього процесу. Майбутній вчитель, який дотримується етичних принципів, здатен не лише передавати знання, але й виховувати морально зрілих та відповідальних громадян. Таким чином, педагогічна етика є фундаментальним компонентом професійної майстерності, який забезпечує високий рівень професійної культури та моральної відповідальності педагога.

Узагальнено компоненти педагогічної етики як складника професійної майстерності вчителя представлено на Рис. 1.8.

Рис. 1.8. Складники педагогічної етики

Таким чином, структурні компоненти професійної майстерності вчителя – знання, уміння, навички, компетентності, мотивація, професійна рефлексія, педагогічна етика – є взаємопов'язаними елементами, які забезпечують ефективність педагогічної діяльності.

Рис.1.9. Професійна майстерність вчителя за сучасними педагогічними дослідженнями

Об'єднання означених на Рис.1.9. компонентів передбачає ефективну професійну підготовку, особистісний розвиток та постійне самовдосконалення вчителя. Такий підхід дозволяє майбутньому педагогу відповідати вимогам сучасної освіти, сприяти всебічному розвитку учнів та ефективно адаптуватися до швидких змін у суспільстві.

Висновки до першого розділу

Проведене дослідження дає підстави для таких висновків.

Професійна майстерність вчителя є ключовим чинником забезпечення якості освіти та розвитку учнів. Нормативні документи підкреслюють важливість підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних організувати освітній процес на основі ключових компетентностей, цінностей та використання сучасних методик навчання. Важливим аспектом професіоналізму є постійне підвищення кваліфікації, участь у впровадженні педагогічних інновацій та дотримання високих етичних стандартів.

Українські науковці наголошують на важливості інтеграції теоретичних знань з практичними навичками, розвитку цифрової компетентності, емоційного інтелекту та інноваційних підходів у педагогічній діяльності. Вони підкреслюють, що професійна майстерність вчителя включає не лише глибокі знання предмета та методик викладання, але й особистісні якості, такі як емпатія, моральність, творчість та здатність до рефлексії. Зарубіжні дослідники, також акцентують увагу на комплексності професійної майстерності. Вони вводять поняття педагогічного контентного знання, підкреслюють значення рефлексивної практики та співпраці в освітньому середовищі, а також вказують на необхідність інтеграції інноваційних технологій та методик.

Як вітчизняні, так і зарубіжні науковці вважають, що професійна майстерність вчителя охоплює не лише знання та навички, але й здатність до рефлексії, адаптації до змін, творчого підходу та безперервного саморозвитку. Використання інноваційних технологій у освітньому процесі є важливим чинником підвищення якості підготовки майбутніх педагогів та забезпечення їхнього професійного зростання.

У роботі ми спирались на визначення «професійної майстерності вчителя» через поняття «педагогічна майстерність», адже вона є ключовим елементом професійної діяльності педагога. Педагогічна майстерність охоплює знання, уміння, педагогічні технології та психологічні аспекти взаємодії, а професійна майстерність підкреслює значення особистісних якостей, етичних принципів, постійного саморозвитку та вдосконалення, а також інноваційного підходу для майбутніх вчителів.

Наше дослідження підтверджує, що професійна майстерність вчителя є багатогранним явищем, яке вимагає комплексного підходу до його формування. Для підготовки компетентного та творчого педагога необхідно враховувати не лише професійні знання та навички, але й особистісні якості, мотивацію, здатність до рефлексії та дотримання педагогічної етики.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

2.1. Експериментальна перевірка розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів

Результати теоретичного аналізу розвитку професійної майстерності майбутнього вчителя у сучасному науково-педагогічному дискурсі представлені у першому розділі довели, що ефективна підготовка майбутніх педагогів має враховувати інтеграцію теоретичних знань із практичними вміннями та навичками, розвиток стійкої мотивації до педагогічної діяльності тощо. Висновки, зроблені на основі проведеного теоретичного дослідження, стали підґрунтям для необхідності проведення наступного етапу дослідження етапу – педагогічного експерименту, спрямованого на визначення ефективності підходів до формування професійної майстерності у майбутніх учителів.

Передусім варто зазначити, що педагогічний експеримент є методом наукового дослідження, що використовується для перевірки ефективності педагогічних підходів, методик або інноваційних рішень у реальних навчальних умовах. Він передбачає свідоме втручання у процес навчання з метою вивчення його результатів і впливу на освітній процес.

Педагогічний експеримент має надзвичайно важливе значення для педагогічних досліджень, оскільки він є одним із головних методів отримання науково обґрунтованих знань про освітні процеси та явища. Завдяки експерименту дослідники можуть перевірити гіпотези, перевіряючи на практиці висунуті теоретичні припущення щодо ефективності певних методів, технологій чи підходів у навчанні та вихованні. Експериментальне дослідження допомагає виявити, як зміни в одному компоненті педагогічного процесу впливають на інші, що сприяє глибшому розумінню механізмів навчання. Педагогічний експеримент забезпечує збирання об'єктивних даних

про результати застосування різних педагогічних впливів, що є основою для наукового аналізу та узагальнення. Результати експериментальних досліджень можуть бути використані для впровадження інноваційних методик і технологій у освітній процес, підвищення його ефективності та якості. Участь у проведенні педагогічних експериментів сприяє підвищенню методичної майстерності вчителів, їх готовності до інноваційної діяльності та критичного аналізу власної практики. Педагогічний експеримент є невід'ємною складовою наукового підходу в освіті, оскільки забезпечує надійну основу для розвитку педагогічної теорії та практики. Він дозволяє адаптувати освітні процеси до сучасних вимог, враховуючи індивідуальні особливості учнів та специфіку навчального середовища. Завдяки експерименту освіта стає більш доказовою, гнучкою та ефективною, що відповідає потребам суспільства в підготовці компетентних і творчих особистостей.

Педагогічний експеримент дозволяє об'єктивно оцінити вплив різних факторів на навчальний процес, забезпечуючи отримання надійних даних для подальшого вдосконалення освітньої практики.

У своїй роботі ми керувалися визначенням Е. Панасенко про те, що «педагогічний експеримент – це комплексний багатокomпонентний метод дослідження, призначений для об'єктивної та доказової перевірки вірогідності гіпотези, теоретичних конструкцій, уточнення окремих висновків наукової теорії, який є ієрархічно організованим і контрольованим процесом науково-педагогічної діяльності» [41, с. 214].

Проведення педагогічного експерименту передбачає декілька етапів:

підготовчий етап, коли визначається мета експерименту, формулюються завдання, вибираються об'єкти та суб'єкти дослідження, а також створюються гіпотези; тут також розробляється детальний план проведення експерименту, який передбачає вибір методів збору даних, критерії оцінки результатів і засоби аналізу;

дослідницький етап (констатувальний, формувальний та контрольний експеримент);

етапи обробки даних та їхньої інтерпретації, на яких відбувається обробка отриманих емпіричних даних з використанням статистичних методів, аналіз результатів та їх інтерпретація з метою перевірки гіпотез і визначення ефективності проведеного експерименту. На цьому етапі також оцінюються зміни, що відбулися в об'єктах дослідження, порівнюються результати контрольних та експериментальних груп, і визначаються педагогічні висновки щодо застосованих методів та підходів. Тут відбувається узагальнення отриманих результатів, формулювання висновків і розробка рекомендацій для практики, які можуть бути впроваджені в освітній процес для покращення його якості та ефективності.

Останнім є етап впровадження результатів, що включає підготовку наукових публікацій, звітів, методичних рекомендацій, представлення результатів на конференціях, впровадження розроблених рекомендацій у практику освітніх закладів, моніторинг ефективності їх застосування.

Коротко схарактеризуємо внутрішні підетапи дослідницького етапу педагогічного експерименту:

констатувальний експеримент, на якому вивчається початковий стан об'єкта дослідження, збираються первинні дані за допомогою анкет, тестів, спостережень, аналізуються отримані дані для встановлення базового рівня показників, визначаються проблемні зони, які потребують вдосконалення.

Далі йде формувальний експеримент, під час якого здійснюється впровадження експериментальних впливів, нових методик або технологій навчання, реалізація спеціально розроблених педагогічних заходів, моніторинг процесу та фіксація змін і реакцій учасників на нововведення.

Контрольний експеримент передбачає повторне вимірювання показників після застосування експериментальних впливів, порівняння результатів з даними констатувального етапу, оцінку ефективності

проведеного експерименту та визначення ступеня досягнення поставлених цілей.

У нашому дослідженні, враховуючи об'єктивні обмеження, ми зосередилися на підготовчому та констатувальному етапах педагогічного експерименту, що дозволило детально вивчити початковий рівень професійної майстерності майбутніх вчителів та визначити ключові фактори, які впливають на її розвиток. Зібрані на цих етапах дані стали основою для подальшого аналізу та слугуватимуть відправною точкою для майбутніх досліджень.

Мета підготовчого етапу експерименту полягала у визначенні основних проблем дослідження, формулюванні його мети та завдань, розробці гіпотези, виборі методів і засобів для проведення експерименту, а також у плануванні процедури дослідження та підготовці необхідних матеріалів і вибірки учасників. Результати цієї роботи були описані у першому розділі.

Опрацювання матеріалів дослідження дозволили нам сформулювати *гіпотезу нашого дослідження*: врахування базових критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної майстерності, а також виявлення проблем і труднощів у процесі професійного становлення майбутніх вчителів сприятимуть підвищенню ефективності педагогічної підготовки та забезпечать вищий рівень професійної майстерності фахівців.

Тому метою *констатувального етапу* експерименту стало: виявлення та аналіз початкового рівня сформованості професійної майстерності майбутніх учителів, визначення основних чинників, що впливають на розвиток професійних компетентностей, а також окреслення актуальних проблем, які потребують вирішення в подальших етапах експерименту.

Завдання констатуючого експерименту:

1. встановлення базових критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів;

2. виявлення проблем і труднощів, які виникають у процесі професійного становлення;
3. розробка рекомендацій для покращення наступних етапів педагогічної підготовки.

Отже, виконання першого завдання передбачало визначення критеріїв та показників для оцінки професійної майстерності майбутніх учителів.

Звернення до педагогічної літератури дає підстави до висновку, що поняття «критерій» контексті педагогічного експерименту визначається як:

- «ознака, на основі якої здійснюється оцінка будь-чого; мірило» [15, с.245];
- «засіб міркування, ознака, на основі якої проводиться визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [46, с.154];
- «об'єктивна матеріалізована ознака, за допомогою якої оцінюється ступінь досягнення певної мети, кількісна міра деякого явища» [48];
- «якості, властивості, ознаки досліджуваного об'єкта, що дають можливість дійти висновків про його стан, рівень розвитку та функціонування» [18, с.300].

На основі звернення до різних джерел, *критерій можна трактувати як засіб класифікації та оцінки, що забезпечує кількісну або якісну міру досягнення мети, дозволяючи робити висновки щодо характеристик або властивостей об'єкта дослідження.* Таким чином, критерій у педагогічному експерименті є важливим інструментом, що дозволяє аналізувати та об'єктивно оцінювати результативність педагогічних процесів і явищ.

Критерії були розроблені на основі аналізу наукової літератури та стандартів професійної освіти, що включають такі компоненти: професійні знання, уміння, мотивації та ставлення до педагогічної діяльності. Визначення критеріїв та показників для оцінки професійної майстерності майбутніх учителів, на нашу думку, дозволяє забезпечити об'єктивність оцінювання. Врахування визначених критеріїв дозволяє не тільки аналізувати

поточний рівень підготовки, але й визначити напрями подальшого вдосконалення педагогічних навичок і компетентностей.

Додамо, що для визначення показників професійної майстерності майбутніх учителів ми спиралися на раніше встановлені критерії, які дозволили глибше аналізувати рівень підготовки педагогів.

На основі аналізу різних визначень, можна узагальнити, що критерій та показник у педагогічному дослідженні мають різну, але взаємопов'язану природу. Критерій – це загальна властивість або якісна характеристика досліджуваного явища, яка об'єднує низку показників, що підтверджують або описують ступінь його розвитку. Іншими словами, критерій є узагальненням, а показник – конкретизацією. Показник, за Л. Козак, відображає ступінь вияву або якісну сформованість певної властивості, будучи складником критерію [24, с.77]. Згідно з позицією Л. Мороз-Рекотової, показник є частковою характеристикою, що визначає певні аспекти критерію, представляючи собою його кількісні та якісні характеристики, які визначають рівень сформованості якості або ознаки досліджуваного об'єкта [35, с. 245].

Таким чином, критерій можна трактувати як найбільш загальну властивість досліджуваного явища, тоді як показник конкретизує і характеризує якісні та кількісні аспекти цієї властивості. При цьому, важливим є забезпечення однозначності, адекватності, обґрунтованості та надійності критеріїв та їхніх показників, що дозволяє зменшити ймовірність розбіжностей при повторних оцінках та гарантує правомірність диференціації рівнів розвитку явища, як це зазначає Н. Гузій [19].

Ми розглядали *показники* як конкретні характеристики, що дають змогу оцінити, наскільки майбутній вчитель володіє певними професійними компетентностями та чи відповідає рівень його підготовки встановленим нами критеріям. Показники слугують орієнтиром для оцінки розвитку професійних знань, навичок, мотивації та ставлення до педагогічної діяльності.

Першим критерієм є професійні знання, що передбачало здатність майбутнього вчителя опанувати основні теоретичні засади своєї дисципліни, глибоке розуміння освітніх стандартів, програм та методик. Професійні знання відображаються у готовності використовувати наукову термінологію, розуміти та застосовувати педагогічні підходи, адаптувати освітні матеріали під конкретні освітні потреби. Показниками цього критерію є розуміння навчальних предметів та основних дидактичних принципів, знання сучасних підходів та методик викладання, а також здатність до інтеграції знань з різних галузей та до створення структурованих навчальних планів і наявність знань про інноваційні освітні методики. Важливо, що такі знання не є статичними; вчитель повинен бути готовим до постійного вдосконалення і оновлення своїх знань у контексті освітніх інновацій. Вважаємо, що вчитель має демонструвати здатність застосовувати отримані знання в реальних педагогічних ситуаціях, ефективно адаптувати свої методи до потреб учнів. Також важливим показником є здатність орієнтуватися у нормативно-правових документах, що регулюють освітню діяльність.

Другий критерій стосується професійних умінь, які включають технічні та методичні навички, необхідні для здійснення якісної педагогічної діяльності. Уміння охоплюють не лише традиційні методи викладання, а й навички роботи з сучасними технологіями, використання цифрових платформ, гнучкість у виборі підходів, що відповідають індивідуальним потребам учнів. Важливо зазначити, що професійні уміння також стосуються здатності до встановлення продуктивної комунікації з учнями та батьками, управління класом, створення сприятливої навчальної атмосфери та стимулювання навчальної мотивації. Показники професійних умінь включають здатність до планування і проведення навчальних занять із застосуванням інноваційних педагогічних технологій, здатність до реалізації уроків за допомогою різних методик, вміння швидко адаптувати стратегії до потреб аудиторії, і ефективного використання навчальних засобів, вміння оцінювати результати навчання та створювати сприятливі умови для

розвитку учнів. Крім цього, важливою є здатність забезпечувати диференційований підхід до учнів, застосовувати різні підходи та методи навчання відповідно до індивідуальних потреб та особливостей учнів. Високий рівень умінь також передбачає володіння методами рефлексії, що дозволяє вчителю аналізувати свої дії, коригувати процес викладання і ставати більш ефективним.

Наступним критерієм є *мотивація до педагогічної діяльності*. Мотивація є рушійною силою, яка визначає прагнення вчителя до постійного професійного розвитку, пошуку нових знань та навичок, а також ефективного використання отриманих знань у практичній діяльності. Показники цього критерію можуть включати готовність до самовдосконалення та розвиток професійної діяльності, зацікавленість у вдосконаленні педагогічної майстерності, зацікавленість у професійних тренінгах, прагнення до впровадження інноваційних методів навчання, участь у професійних спільнотах, конференціях, семінарах. Мотивація до викладання також проявляється у готовності педагога займати активну позицію, здійснювати дослідження та вносити внесок у розвиток освітньої практики. Мотивований учитель має бути готовий до постійного професійного зростання, що виражається у прагненні підвищувати свою кваліфікацію, брати участь у педагогічних конференціях, семінарах та тренінгах.

Останнім, але не менш важливим критерієм є *ставлення до педагогічної діяльності*, що охоплює не тільки емоційно-ціннісне ставлення до навчального процесу, а й загальний рівень етичності, дотримання принципів академічної доброчесності, поваги до учнів. Ставлення до педагогічної діяльності також відображає готовність педагога до соціальної взаємодії, його здатність створювати психологічно комфортне навчальне середовище та формувати довіру в учнів. Показники цього критерію включають позитивне ставлення до учнів, прагнення до виховання у них громадянських цінностей, рівень відповідальності вчителя за результати своєї роботи, ступінь емпатії та турботи про учнів, здатність створювати

атмосферу взаємної поваги та підтримки в класі, відкритість до індивідуальних особливостей кожного учня, а також здатність демонструвати приклад моральних якостей, таких як чесність, відповідальність, толерантність. Позитивне ставлення до своєї професії означає також готовність педагога сприймати учнів як суб'єктів навчального процесу, проявляти до них індивідуальний підхід, враховувати їхні потреби та інтереси. Показник ставлення також включає здатність педагога адекватно сприймати критику, готовність приймати нові виклики та змінюватися відповідно до вимог сучасного освітнього середовища.

Таким чином, визначення критеріїв та показників для оцінки професійної майстерності майбутніх учителів дозволяє сформувати цілісну систему оцінювання, яка охоплює не тільки фахову підготовку, але й особистісний розвиток, мотиваційний компонент і ставлення до професії, що загалом сприяє створенню умов для підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні відповідати сучасним викликам освітнього процесу та забезпечити ефективність навчання у школах.

Означені критерії та виявлені показники дали підстави для визначення рівнів сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів які представлені у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів

Рівень	Критерій	Показники
1	2	3
Високий	Професійні знання	Виняткові знання предмета, активне використання інноваційних підходів, здатність до рефлексії та адаптації.
	Мотивація	Висока мотивація, постійне вдосконалення, участь у конференціях, дослідженнях та інноваційних проектах.
	Ставлення до педагогічної діяльності	Глибоке етичне ставлення, підтримка індивідуальних особливостей кожного учня, створення позитивного емоційного клімату, високий рівень емпатії та гуманістичний підхід.

Продовження Таблиці 2.1.

1	2	3
Достатній	Професійні знання	Глибокі знання предмета, здатність інтегрувати знання з різних галузей, адаптація навчальних матеріалів під потреби учнів, використання сучасних педагогічних технологій.
	Мотивація	Стабільне прагнення до самовдосконалення, активна участь у професійних спільнотах, семінарах і тренінгах.
	Ставлення до педагогічної діяльності	Щире та позитивне ставлення, емпатія до учнів, створення сприятливої навчальної атмосфери.
Середній	Професійні знання	Наявність базових знань з предмета, здатність застосовувати знання у стандартних педагогічних ситуаціях, але часто не вистачає глибини розуміння.
	Мотивація	Середній рівень мотивації, участь у тренінгах та семінарах, відсутність ініціативи.
	Ставлення до педагогічної діяльності	Загалом позитивне ставлення, але можливі труднощі у створенні атмосфери довіри і підтримки серед учнів.
Низький	Професійні знання	Недостатні знання основних теоретичних засад предмета, слабка обізнаність у сучасних підходах до викладання, труднощі з інтеграцією знань із різних галузей.
	Мотивація	Низький рівень мотивації, відсутність інтересу до самовдосконалення та професійного розвитку.
	Ставлення до педагогічної діяльності	Формальне ставлення, відсутність емпатії до учнів, незалученість у створення сприятливої навчальної атмосфери.

2.2. Стан сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів

Друге завдання констатуючого експерименту - виявлення проблем і труднощів, які виникають у процесі професійного становлення – було виконано, завдяки використанню методу анкетування.

Анкетування було спрямоване на визначення рівня мотивації та самосвідомості здобувачів стосовно педагогічної професії, а *інтерв'ю* – на виявлення їхніх суб'єктивних уявлень про педагогічну діяльність та готовність до неї. Анкетування, спрямоване на оцінку професійної майстерності майбутніх учителів на основі раніше визначених критеріїв і показників зосереджувалося на зборі якісних даних щодо знань, умінь, мотивації та ставлення студентів до педагогічної діяльності.

Запитання охоплювали чотири блоки: *перший блок*, присвячений професійним знанням, включав запитання, що оцінювали знання базових педагогічних теорій, методик навчання та володіння предметом викладання. Студенти відповідали на запитання щодо їхньої оцінки рівня знань у методах роботи з дітьми різного віку та своєї впевненості в організації навчального процесу.

Другий блок стосувався умінь і навичок, де аналізувалася здатність студентів застосовувати отримані знання на практиці. Відповіді учасників дозволили виявити їхні вміння створювати сприятливе освітнє середовище та використовувати сучасні технології у навчанні.

Третій блок, присвячений мотивації, розкрив фактори, які стимулюють студентів до обрання професійної педагогічної діяльності. Студенти описали, що саме їх мотивує стати вчителями та які виклики в роботі вони вважають найбільш привабливими.

Останній блок стосувався ставлення до педагогічної діяльності та розкривав ціннісні орієнтації студентів щодо професії вчителя. Питання цього блоку були спрямовані на з'ясування їхнього розуміння значущості вчительської роботи, відповідальності та ролі вчителя у формуванні особистості учня.

У процесі анкетування використовувалася шкала оцінювання, що дозволило отримати об'єктивні дані та порівняти відповіді різних респондентів.

У нашому експерименті взяли участь 26 здобувачів вищої освіти ДАНО, які навчаються за освітньо-професійною програмою 011 «Загальна педагогіка». Вони представляють різні заклади освіти та освітні установи Дніпропетровської області, а їхній вік варіюється від 21 до 54 років. Досвід роботи цих здобувачів у галузі освіти коливається від 1 до 35 років. Анкетування проводилося на добровільних засадах з повною гарантією конфіденційності протягом вересня-жовтня 2024 року.

Для отримання детальної інформації про особисті та професійні характеристики респондентів, які можуть впливати на формування їхньої професійної майстерності, нами була створена спеціалізована анкета (Додаток А. Анкета для оцінки професійної майстерності майбутніх учителів).

Щодо першого блоку питань, відповіді учасників розподілилися так.

Перше питання: «Як Ви оцінюєте свої знання основ педагогічних теорій?»

Більшість респондентів (приблизно 42%) оцінили свої знання основ педагогічних теорій на рівні 4, що вказує на достатньо високу впевненість у своїх теоретичних знаннях і розумінні основ педагогіки. Вони відзначили, що мають загальне уявлення про основні педагогічні концепції, проте вважають, що деякі теми потребують додаткового вивчення для більш глибокого розуміння. Оцінку 3 (середній рівень) надали близько 35% учасників. Здобувачі освіти відчують, що володіють базовими знаннями з основ педагогічних теорій, проте визнають певні прогалини у своїй підготовці. Вони зазначили, що потребують більше практичного досвіду і застосування теоретичних знань на практиці, щоб підвищити свою впевненість. Близько 15% респондентів оцінили свої знання на рівні 5 (високий рівень), вказуючи на високу ступінь розуміння педагогічних теорій і впевненість у їхньому застосуванні на практиці. Вони висловили готовність використовувати свої знання для організації навчального процесу. Оцінку 2 надали 8% опитаних, що вказує на недостатню впевненість у своїх знаннях. Вони відчують

потребу в додатковому вивченні теоретичних матеріалів і практичному закріпленні знань. Низький рівень знань (1) відзначили лише 4% учасників, які вважають, що їхні знання з основ педагогічних теорій є недостатніми і потребують значного вдосконалення. Таким чином, результати анкетування показали, що більшість учасників володіють середнім або високим рівнем знань основ педагогічних теорій, проте також є потреба в поглибленні знань і практичній підготовці для окремих респондентів.

Результати цих відповідей респондентів на блок питань щодо «Професійних знань» представлено у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

**Відповіді на питання
«Як Ви оцінюєте свої знання основ педагогічних теорій?»**

Опис	Оцінка знань	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Високий рівень знань і впевненість у їхньому застосуванні.	5	4	15
Достатньо високий рівень знань, потреба в додатковому вивченні.	4	11	42
Середній рівень знань, потреба в практичному досвіді.	3	9	35
Недостатня впевненість, потреба в додатковому вивченні.	2	1	4
Низький рівень знань, необхідність значного вдосконалення.	1	1	4

Загальний аналіз відповідей на перше питання показав, що більшість респондентів вважають, що мають достатній або високий рівень знань з основ педагогічних теорій, що свідчить про позитивний рівень їхньої теоретичної підготовки. Разом з тим, учасники вказують на потребу у подальшому поглибленні певних тем. Значна частина респондентів, які

оцінили свої знання як середні, відзначають необхідність більшого практичного досвіду, що підкреслює важливість посилення практичного компоненту в навчальному процесі. Водночас існує група учасників, які мають низький рівень знань і потребують додаткових зусиль для вдосконалення своєї підготовки. Отже, результати свідчать про необхідність вдосконалення практичного навчання та підвищення рівня впевненості респондентів у застосуванні теоретичних знань на практиці.

За результатами анкетування щодо питання 1.2 *«Наскільки впевнено Ви себе почуваєте у застосуванні методик викладання для роботи з дітьми різного віку?»* зазначаємо: більшість респондентів (приблизно 40%) оцінили свою впевненість на рівні 4, що свідчить про достатньо високий рівень впевненості у застосуванні методик, проте деякі учасники все ще відчують потребу в додатковому удосконаленні, щоб працювати з дітьми різного віку. Оцінку 3 (середній рівень) надали близько 30% респондентів, які вважають, що володіють основними методиками, але визнають певні прогалини та потребу у більшій практичній підготовці. Високу оцінку 5 надали 20% респондентів, які висловили високу впевненість у своїй готовності до роботи з дітьми різного віку і зазначили готовність активно використовувати набутий досвід. Оцінку 2 надали 6% респондентів, що свідчить про недостатню впевненість у своїх навичках та необхідність додаткової підтримки і практичного закріплення методик. Лише 4% учасників оцінили свою впевненість на рівні 1, що свідчить про значні труднощі і потребу в поглибленому навчанні та практичному досвіді.

Кількісні показники відповідей представлені у Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

**Відповіді на питання
«Наскільки впевнено Ви себе почуваєте у застосуванні методик
викладання для роботи з дітьми різного віку?»**

Опис	Оцінка впевненості	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Високий рівень впевненості у застосуванні методик.	5	5	20
Достатньо високий рівень впевненості, потреба в удосконаленні.	4	10	40
Середній рівень впевненості, потреба у більшій практичній підготовці.	3	8	30
Недостатня впевненість, потреба в додатковій підтримці.	2	2	6
Низький рівень впевненості, необхідність значного вдосконалення.	1	1	4

Аналізуючи результати таблиці щодо впевненості респондентів у застосуванні методик викладання для роботи з дітьми різного віку, можна виділити кілька ключових моментів.

Більшість респондентів (40%) оцінюють свою впевненість на рівні 4, що свідчить про достатньо високий рівень готовності працювати з різновіковими групами. Респонденти мають загальну впевненість у своїх методичних навичках, але визнають, що деякі аспекти потребують подальшого вдосконалення. Високий рівень впевненості (оцінка 5) продемонстрували 20% респондентів, які відчують себе готовими до роботи і вважають свої знання та навички достатніми для ефективного викладання. Середній рівень впевненості (оцінка 3) мають 30% респондентів, які вважають, що їм потрібні додаткові можливості для практичного застосування методик, щоб підвищити свою впевненість. Це вказує на

потребу у більшій практичній підготовці, зокрема через організацію навчальних практик, семінарів чи майстер-класів. Ще 6% респондентів мають недостатню впевненість (оцінка 2) і потребують індивідуальної підтримки та додаткового навчання. 4% респондентів оцінили свою впевненість на рівні 1, що свідчить про значні труднощі, з якими вони стикаються при роботі з дітьми різного віку.

Результати відповідей на друге питання показують, що більшість респондентів мають задовільний або високий рівень впевненості у застосуванні методик викладання для роботи з дітьми різного віку. Однак, значна частина учасників відчуває потребу в подальшому вдосконаленні, особливо у практичному застосуванні методик, що дозволяє стверджувати важливість збільшення можливостей для практичної підготовки студентів, а також на необхідність індивідуальної підтримки для тих, хто має *труднощі*. Таким чином, результати анкетування показали, що значна частина респондентів має достатній або високий рівень впевненості у застосуванні методик викладання, але також існує потреба у посиленні практичної підготовки та індивідуальній підтримці для частини респондентів, особливо тих, хто почувається невпевнено.

Також нас зацікавили відповіді на питання «*Чи знаєте Ви основні методи оцінювання учнів у процесі навчання?*». Результати відповідей за цим питанням представлені в Таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

**Відповіді на питання
«Чи знаєте Ви основні методи оцінювання учнів у процесі навчання?»**

Опис	Відповідь	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
1	2	3	4
Респонденти, які впевнені у своїх знаннях щодо основних методів оцінювання.	Так	16	60

Продовження Таблиці 2.4.

1	2	3	4
Респонденти, які частково знають основні методи оцінювання.	Частково	8	32
Респонденти, які не знають основних методів оцінювання.	Ні	2	8

Аналізуючи ці результати, можемо зробити висновок, що більшість респондентів (60%) мають впевнені знання щодо методів оцінювання учнів, тоді як 32% респондентів визнають, що мають часткове уявлення про ці методи і потребують додаткового навчання. 8% опитаних не знають основних методів оцінювання, що свідчить про потребу у введенні більш детальних інструкцій або курсів з оцінювання в освітній процес.

Наступний (другий) блок питань: «Уміння і навички». На перше питання блоку (*Наскільки Ви готові створювати сприятливе освітнє середовище у класі?*) було отримано такі відповіді, що представлені у Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Відповіді на питання

«Наскільки Ви готові створювати сприятливе освітнє середовище у класі?»

Опис	Оцінка готовності	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Дуже високий рівень готовності.	5	8	25
Високий рівень готовності, потреба у подальшому вдосконаленні.	4	11	41
Середній рівень готовності, потреба у більшій практичній підготовці.	3	7	30
Низький рівень готовності, недостатність практичного досвіду.	2	1	4

Більшість респондентів (41%) оцінили свою готовність на рівні 4, що свідчить про високий рівень впевненості у своїй здатності створювати комфортне та продуктивне середовище для учнів. Вони відзначили, що вже володіють базовими знаннями та навичками для формування позитивної атмосфери в класі, але бачать необхідність у подальшому вдосконаленні, зокрема через досвід практичного застосування. Рівень 5 (дуже високий рівень готовності) обрали 25% респондентів, які вважають себе повністю готовими та впевненими у своїх вміннях створювати сприятливе освітнє середовище. Вони підкреслили, що вже мають достатній досвід і готові використовувати набуті навички на практиці. 30% респондентів оцінили свою готовність на рівні 3, що вказує на середній рівень підготовленості. Респонденти вважають, що мають основні знання, але потребують більшої практичної підготовки, аби ефективно створювати комфортну навчальну атмосферу. Оцінку 2 (низький рівень готовності) дали 4% респондентів, які зазначають, що їм бракує практичного досвіду і знань, щоб створювати ефективне освітнє середовище. Лише 1% респондентів оцінив свою готовність на рівні 1, що свідчить про значні труднощі та необхідність отримання додаткової підтримки у розвитку відповідних умінь та навичок.

Результати відповідей респондентів на Питання 2.2. «Чи використовували Ви сучасні інформаційні технології під час навчальної практики?» представлені у Таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

**Відповіді на питання
Чи використовували Ви сучасні інформаційні технології під час
навчальної практики?**

Варіанти відповідей	Відповідь	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Використовували сучасні інформаційні технології регулярно.	Так	12	48

Продовження Таблиці 2.6.

1	2	3	4
Використовували інформаційні технології частково.	Частково	10	36
Не використовували інформаційні технології.	Ні	4	16

Аналізуючи результати, можна зробити висновок, що 48% респондентів активно використовують сучасні інформаційні технології під час навчальної практики, що свідчить про високу зацікавленість у використанні технологій для підвищення якості освітнього процесу, а також на готовність респондентів використовувати новітні інструменти для організації навчального процесу. 36% респондентів зазначили, що вони частково використовували інформаційні технології. Відомості свідчать про обмежене застосування таких технологій, що може бути пов'язано з недостатнім досвідом, обмеженими ресурсами або знаннями щодо використання інноваційних технологій. 16% респондентів взагалі не використовували інформаційні технології під час навчальної практики, що вказує на можливі проблеми з доступом до технічних ресурсів або недостатні знання і навички для їхнього використання.

Результати демонструють, що значна частина респондентів використовує сучасні інформаційні технології в процесі навчання, що є позитивною тенденцією для підвищення ефективності навчальної практики. Однак частина респондентів має обмежений досвід або взагалі не використовувала інформаційні технології, що вказує на необхідність вдосконалення їхніх знань та умінь у цій галузі.

На питання (Наскільки впевнено Ви володієте методами інтеграції технологій у навчальний процес?) було отримано відповіді, вміщену у Таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Відповіді на питання
Наскільки впевнено Ви володієте методами інтеграції технологій у
навчальний процес?

Опис	Оцінка впевненості	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Дуже високий рівень впевненості у володінні методами інтеграції технологій.	5	6	24
Високий рівень впевненості, але є потреба у додатковому вдосконаленні.	4	10	40
Середній рівень впевненості, потреба у більшій практичній підготовці.	3	7	28
Низький рівень впевненості, є потреба у повторній підготовці	2	3	8

Аналізуючи ці результати, можна зробити висновок, що більшість респондентів (40%) мають достатньо високий рівень впевненості у володінні методами інтеграції технологій у навчальний процес, але вони визнають потребу у подальшому вдосконаленні своїх навичок. 24% респондентів почуваються повністю впевненими у своїх уміннях і готові активно використовувати методи інтеграції технологій у викладанні. Середній рівень впевненості продемонстрували 28% респондентів, які мають базові знання, проте потребують більше практичної підготовки для успішної інтеграції технологій. Недостатню впевненість (оцінка 2) відзначили 8% респондентів, які потребують подальшого навчання і підтримки для вдосконалення своїх навичок.

Загалом, результати анкетування свідчать про позитивну тенденцію щодо інтеграції технологій у навчальний процес, проте існує потреба у

додатковій підготовці та практичному досвіді для більшості респондентів. Для підвищення впевненості та розвитку необхідних навичок рекомендується організувати навчальні семінари та практичні заняття, спрямовані на інтеграцію новітніх технологій у викладацьку діяльність. Крім того, варто забезпечити респондентам доступ до необхідних технічних ресурсів та створити можливості для їхнього регулярного застосування під час навчальної практики. Індивідуальна консультаційна підтримка для тих, хто має недостатню впевненість, також допоможе зміцнити їхні навички і забезпечить ефективне застосування технологій у навчальному процесі.

Наступні два питання входили до блоку «Мотивація». На перше питання блоку (Що найбільше мотивує Вас стати вчителем?) були отримані відповіді, представлені у Таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Відповіді на питання

Що найбільше мотивує Вас стати вчителем?

Мотиваційний фактор	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Любов до дітей	12	46
Бажання змінити систему освіти	6	23
Соціальна значущість професії	6	23
Інше (вказано різні фактори)	2	7

Аналізуючи ці результати, можна зробити висновок, що основним мотиватором для більшості респондентів (46%) є любов до дітей, що свідчить про глибоке особисте залучення і бажання працювати саме з дітьми, створюючи для них сприятливе середовище для розвитку та навчання. Бажання змінити систему освіти мотивує 23% опитаних, що вказує на прагнення покращити якість освітніх процесів та впроваджувати нові підходи для підвищення ефективності навчання. Соціальна значущість професії мотивує 23% респондентів, які бачать у викладацькій діяльності можливість зробити позитивний внесок у суспільство. Лише 8% зазначили інші

мотиватори, серед яких, наприклад, фінансова стабільність або можливість кар'єрного розвитку.

Таким чином, результати показують, що головним мотиватором для більшості майбутніх вчителів є особиста прихильність до дітей, що є важливим показником якості майбутніх педагогів. Водночас бажання змінити систему освіти вказує на прагнення до реформ і покращення освітнього процесу, що є позитивним сигналом для розвитку системи освіти в цілому.

Відповіді на питання (Які виклики в роботі вчителя Ви вважаєте найбільш мотивуючими?) вміщені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

**Відповіді на питання
Що найбільше мотивує Вас стати вчителем?**

Мотивуючий виклик	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Спілкування з дітьми	10	40
Виконання творчих завдань	7	28
Можливість професійного розвитку	7	28
Інше (вказано різні фактори)	2	4

Аналізуючи ці результати, можна зробити висновок, що найбільш мотивуючим викликом для респондентів є спілкування з дітьми, яке обрали 40% опитаних. Показники свідчать про важливість міжособистісної взаємодії в роботі вчителя, бажання формувати позитивні стосунки з учнями та впливати на їхній розвиток. 28% респондентів вважають, що виконання творчих завдань є найбільш мотивуючим аспектом роботи вчителя. Наведене вказує на прагнення до творчого підходу в освітньому процесі та можливість використовувати креативні методи навчання, які роблять роботу цікавою і різноманітною. 28% вважають мотивуючим викликом можливість професійного розвитку, що свідчить про бажання вчителів постійно вдосконалюватися, отримувати нові знання і розширювати свої професійні

навички. Лише 4% респондентів зазначили інші мотивуючі виклики, серед яких могли бути фактори, такі як участь у суспільних проектах чи можливість впливати на систему освіти.

Загалом, результати анкетування демонструють, що головним мотиватором для більшості вчителів є безпосередня взаємодія з дітьми та можливість творчо підходити до своєї роботи. Також відчутним є прагнення до професійного вдосконалення. Для підтримки цих мотиваційних чинників рекомендується створити більше можливостей для творчого підходу в навчанні, забезпечити підтримку у професійному розвитку, наприклад, через тренінги та семінари, а також заохочувати взаємодію між учнями та вчителями, підкреслюючи значення побудови міцних взаємостосунків.

Останній четвертий блок «Ставлення до педагогічної діяльності» містив три питання.

На перше питання (Як Ви оцінюєте значущість професії вчителя для суспільства?) було отримано відповіді, вміщені у Таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Відповіді на питання

Як Ви оцінюєте значущість професії вчителя для суспільства?

Опис	Оцінка значущості	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Висока значущість професії, вплив на розвиток суспільства.	5	14	56
Значна значущість, проте потребує покращення умов роботи.	4	7	28
Середня значущість, важливість визнання вчителів у суспільстві.	3	3	10
Низька значущість, недостатнє визнання професії.	2	2	6

Аналізуючи ці результати, можна побачити, що переважна більшість респондентів (56%) вважають, що професія вчителя має високу значущість для суспільства. Вони усвідомлюють вплив, який вчителі мають на розвиток наступних поколінь, і розуміють, що роль вчителя є невід'ємною частиною формування як індивідуальної особистості, так і загального розвитку суспільства. Респонденти відзначають значний позитивний вплив вчителів на суспільні процеси та виховання майбутніх громадян, що свідчить про високий рівень усвідомлення важливості цієї професії. 28% респондентів оцінили значущість професії на рівні 4, визнаючи її важливість, але водночас зазначаючи потребу у покращенні умов праці для вчителів. Респонденти розуміють, що для повного розкриття потенціалу професії вчителя необхідні кращі умови роботи, включаючи підтримку на державному рівні, гідні заробітні плати, можливості для професійного зростання та належні умови для виконання своїх обов'язків. Такі респонденти вважають, що лише в разі забезпечення цих умов вчителі зможуть максимально ефективно виконувати свою важливу роль у суспільстві. 10% респондентів оцінюють значущість професії вчителя на середньому рівні (оцінка 3). Респонденти, ймовірно, відчувають недостатнє суспільне визнання своєї роботи або вважають, що вчительська праця не завжди оцінюється належним чином. Означене може бути пов'язано з низьким рівнем соціального статусу вчителя, відсутністю широкого суспільного визнання або підтримки з боку суспільства та держави. Така оцінка свідчить про необхідність більшої популяризації ролі вчителя у суспільстві та підвищення престижу цієї професії. Лише 6% респондентів вважають, що значущість професії вчителя є низькою (оцінка 2). Учасники опитування, ймовірно, мають негативний досвід або враження від своєї роботи як вчителя, що може бути пов'язано з недостатнім рівнем підтримки, складними умовами праці або недостатньою мотивацією. Така низька оцінка свідчить про наявність серйозних проблем у сприйнятті та оцінці професії, які потребують негайного вирішення, зокрема через

створення кращих умов праці та поширення інформації про важливість і значущість вчительської діяльності.

Відповіді, отримані на питання «Чи готові Ви постійно розвивати свої професійні якості для покращення навчального процесу?» представлено у Таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Відповіді на питання

Чи готові Ви постійно розвивати свої професійні якості для покращення навчального процесу?

Опис	Відповідь	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Повна готовність постійно розвивати професійні якості.	Так	18	72
Готовність, але з певними обмеженнями або умовами.	Частково	6	22
Неготовність до постійного професійного розвитку.	Ні	2	6

Аналізуючи результати, можна зробити висновок, що переважна більшість респондентів (72%) висловлюють повну готовність постійно розвивати свої професійні якості для покращення навчального процесу. Наведене свідчить про високу мотивацію та прагнення до самовдосконалення, а також розуміння важливості професійного розвитку для забезпечення високої якості викладання. Такі вчителі є активними у пошуку нових знань і вмінь, що сприятиме позитивним змінам у навчальному процесі, оскільки вони готові впроваджувати нові підходи та методики. 22% респондентів зазначили, що вони готові розвивати свої професійні якості, але з певними обмеженнями або умовами. Окреслене може бути пов'язано з браком часу, недостатньою підтримкою з боку навчальних закладів або іншими особистими чи професійними причинами. Для таких учасників важливо створити умови, що спрощуватимуть процес

професійного розвитку, наприклад, надання додаткових ресурсів, гнучких графіків або можливостей для навчання, які враховують їхні обставини. Лише 6% респондентів висловили неготовність до постійного професійного розвитку, що може свідчити про наявність певних бар'єрів, таких як відсутність мотивації, складні умови праці або недостатня підтримка з боку адміністрації. Важливо проаналізувати причини такої позиції та розробити стратегії для підвищення мотивації, включаючи визнання успіхів, покращення умов праці або надання індивідуальної підтримки.

Результати відповідей на питання «Як Ви вважаєте, яку роль відіграє вчитель у формуванні особистості учня?» представлені у Таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Відповіді на питання
Як Ви вважаєте, яку роль відіграє вчитель у формуванні
особистості учня?

Опис	Відповідь	Кількість респондентів	Відсоток респондентів (%)
Вчитель відіграє важливу роль у формуванні особистості учня.	Важливу	20	80
Вчитель відіграє помірну роль у формуванні особистості учня.	Помірну	4	14
Вчитель відіграє незначну роль у формуванні особистості учня.	Незначну	2	6

Аналізуючи результати анкетування, можна зробити висновок, що переважна більшість респондентів (80%) вважають, що вчитель відіграє важливу роль у формуванні особистості учня. Респонденти усвідомлюють, що вчитель є не лише джерелом знань, але і взірцем для наслідування, який впливає на розвиток моральних цінностей, поведінкових норм та формування світогляду учнів. Вчитель, взаємодіючи з учнями, має можливість впливати

на їхню самооцінку, мотивацію до навчання і формування міжособистісних навичок, що є основними складовими розвитку особистості. 14% респондентів зазначили, що вчитель відіграє помірну роль у формуванні особистості учня, що може свідчити про усвідомлення того, що крім вчителя, на особистісний розвиток значний вплив мають інші чинники, такі як сім'я, соціальне оточення, друзі тощо. Такі респонденти визнають важливість вчителя, проте розглядають його як одного з багатьох факторів, що впливають на розвиток учня. Лише 6% респондентів вважають, що роль вчителя у формуванні особистості є незначною, що може бути пов'язано з уявленням про те, що особистісний розвиток учня відбувається більшою мірою під впливом інших джерел, таких як родина або сучасні медіа. Такий погляд може свідчити про недооцінку впливу взаємодії між учнями і вчителями або про невеликий досвід успішного впливу вчителів на особистість.

Результати анкетування демонструють високу мотивацію та усвідомлення значущості професії вчителя серед респондентів. Переважна більшість учасників анкетування оцінюють роль вчителя у формуванні особистості учня як важливу, що підкреслює їхнє усвідомлення впливу вчителя на особистісний розвиток учнів. Більшість респондентів також зазначають готовність до постійного професійного розвитку, що свідчить про прагнення підвищувати власну компетентність і адаптуватися до вимог сучасної освіти. Вони визнають важливість безперервного навчання для підвищення якості навчального процесу, що є позитивним сигналом для освітнього середовища загалом.

Також значна кількість респондентів вважає роботу з дітьми та можливість творчої реалізації найбільш мотивуючими аспектами професії. Отже майбутні вчителі прагнуть до встановлення позитивних взаєностосунків з учнями та творчого підходу до освітнього процесу. Любов до дітей виявилася головним мотиватором для вибору професії вчителя, що говорить про глибоке особисте залучення респондентів до своєї роботи.

Аналіз готовності інтегрувати сучасні інформаційні технології показав, що більшість респондентів активно використовують технології під час навчальної практики, проте деякі все ще потребують додаткового навчання та підтримки для ефективного використання технологій. Також опитування виявило, що велика частина респондентів усвідомлює потребу покращити свої навички інтеграції технологій у навчальний процес, що підкреслює важливість надання відповідних навчальних можливостей.

Респонденти оцінюють значущість професії вчителя як високу, але зазначають потребу у покращенні умов праці та підвищенні суспільного визнання, що є важливими аспектами для підтримки високого рівня мотивації та збереження кадрів у сфері освіти.

Аналіз результатів анкетування, спрямованого на оцінку професійної майстерності майбутніх учителів, показав досить різноманітний рівень підготовки респондентів. Використання визначених критеріїв – професійних знань, умінь і навичок, мотивації та ставлення до педагогічної діяльності – дозволило визначити чотири основні рівні професійної майстерності: високий, достатній, середній та низький (Таблиця 2.1.) та розподілити відповіді респондентів по критеріях (Таблиця 2.13).

Таблиця 2.13

Розподіл відповідей респондентів за рівнями сформованості професійної майстерності

Рівень	Кількість респондентів (%)	Характеристика рівня підготовки
1	2	3
Високий	4 (15%)	Високий рівень знань з педагогічних теорій, висока мотивація, впевненість у застосуванні методик викладання, готовність працювати з різновіковими групами.
Достатній	11 (42%)	Достатній рівень знань з потребою у вдосконаленні, впевненість у застосуванні основних методик, активна участь у професійних спільнотах, стабільна мотивація.

Продовження Таблиці 2.13

1	2	3
Середній	9 (35%)	Базові знання, середній рівень впевненості у застосуванні методик викладання, потреба в посиленні практичної підготовки, участь у тренінгах і семінарах.
Низький	2 (8%)	Низький рівень знань з педагогічних теорій, недостатня впевненість у застосуванні методик, потреба у додатковій підтримці та індивідуальній роботі.

Наведені відомості свідчать про те, що серед опитаних респондентів значна частина продемонструвала достатній або високий рівень професійної майстерності, впевненість у своїх знаннях основ педагогічних теорій, здатність застосовувати методики викладання на практиці, високий рівень мотивації та позитивне ставлення до професії. Зокрема, близько 15% респондентів оцінили свої знання педагогічних теорій на високому рівні, а 42% - на достатньо високому рівні, зазначаючи потребу в подальшому вдосконаленні. Окрім того, 20% респондентів висловили високу впевненість у готовності працювати з різновіковими групами, що свідчить про значний рівень готовності до реалізації педагогічних завдань.

Разом з тим, частина респондентів має середній рівень підготовки, що вказує на наявність базових знань і навичок, проте відчувається потреба у посиленні практичної підготовки. Близько 35% респондентів оцінюють свої знання як середні, а 30% - мають середній рівень впевненості у застосуванні методик викладання. Такі учасники визнають прогалини у своїй підготовці, що потребує збільшення кількості практичних завдань, тренінгів та індивідуальної підтримки.

Невелика група респондентів має низький рівень знань та впевненості, що свідчить про серйозні проблеми у підготовці майбутніх учителів. Лише 4% респондентів оцінили свої знання з основ педагогічних теорій на низькому рівні, а 6% зазначили недостатню впевненість у застосуванні

методик викладання. Наведене вказує на необхідність додаткової підтримки та індивідуальної роботи з такими студентами для підвищення їхньої кваліфікації та формування позитивного ставлення до професії.

Загалом, результати анкетування дозволяють зробити висновок про досить високий рівень мотивації майбутніх учителів до педагогічної діяльності та їхню готовність до професійного розвитку. Проте, існує потреба у вдосконаленні практичної підготовки, посиленні індивідуальної підтримки для окремих студентів, а також у створенні умов для безперервного професійного зростання, що сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх педагогів. У респондентів доволі висока зацікавленість і мотивація, прагнення до розвитку та покращення якості навчального процесу. Однак існує потреба у подальшому вдосконаленні умов праці, підтримці професійного розвитку, посиленні ролі інформаційних технологій у навчанні та підвищенні визнання значущості професії у суспільстві. Реалізація відповідних заходів може значно посилити мотивацію вчителів, забезпечити їхню високу компетентність і сприяти позитивним змінам у сфері освіти.

Загалом було виявлено такі проблеми:

- недостатній рівень практичної підготовки студентів, що обмежує їхню здатність ефективно застосовувати отримані знання в реальних педагогічних ситуаціях;
- низький рівень знань та впевненості у частини здобувачів, що свідчить про недоліки в засвоєнні базових педагогічних компетенцій;
- недостатня інтеграція інформаційних технологій у навчальний процес, що стримує розвиток цифрової грамотності та компетентності майбутніх педагогів;
- низьке суспільне визнання значущості професії педагога, що негативно впливає на мотивацію студентів до подальшої професійної діяльності.

2.3. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів

Після ретельного аналізу анкетних результатів було виділено кілька ключових проблемних питань, які потребують удосконалення щодо розвитку професійної майстерності майбутніх учителів. Тому на цьому етапі констатуючого експерименту було визначено завдання розробка рекомендацій для покращення наступних етапів педагогічної підготовки. Наші рекомендації було побудовано з урахуванням визначених у попередньому підрозділі проблем. Коротко схарактеризуємо означені проблеми.

Багато респондентів зазначили, що їхні *знання основ педагогічних теорій* є середніми або достатньо високими, але потребують поглиблення. Для підвищення рівня впевненості майбутніх учителів у своїх фахових знаннях, важливо забезпечити доступ до додаткових навчальних матеріалів, організувати тематичні семінари та надати індивідуальну підтримку з боку викладачів для поглиблення окремих тем.

Недостатність практичного досвіду також є важливою проблемою для формування професійної майстерності. Більшість з респондентів вважають, що їм не вистачає практичної підготовки, особливо в роботі з дітьми різного віку. Тому, вважаємо, важливо створити більше можливостей для навчальних практик, стажувань, симуляцій уроків і тренінгів, щоб студенти могли на практиці відпрацьовувати свої знання та розвивати професійні навички.

Важливим компонентом сучасної професійної майстерності є вміння інтегрувати технології в освітній процес. Більшість респондентів визнають важливість цього аспекту, але частина з них потребує додаткового навчання. Для вдосконалення цих навичок варто розробити тренінги з інтеграції технологій, забезпечити доступ до технічних ресурсів і надати індивідуальну підтримку тим, хто має труднощі з освоєнням новітніх інструментів.

Застосування методик оцінювання є ще одним проблемним аспектом. Близько третини респондентів мають лише часткове уявлення про основні методи оцінювання учнів, а деякі взагалі не володіють ними. Для покращення ситуації необхідно організувати додаткові тренінги з оцінювання, а також забезпечити практичні заняття, на яких студенти зможуть застосовувати ці методи на практиці.

Також значна частина респондентів зазначила потребу у вдосконаленні своїх навичок щодо *створення сприятливого освітнього середовища*. Для цього необхідно включити більше навчальних модулів, спрямованих на розвиток цих навичок до педагогічних дисциплін, зокрема методичного спрямування, а також проводити практичні заняття для вдосконалення вмінь ефективно організовувати навчальний процес. Таким чином наші методичні рекомендації зосереджуються на посиленні практичного компоненту підготовки, підвищенні компетентностей щодо інтеграції технологій, підтримці професійного розвитку та формуванні суспільного визнання значущості професії вчителя.

Щодо першого аспекту (*посилення практичного компоненту підготовки*) з огляду на чинну програму дисципліни «Загальна педагогіка» (КДПУ, 2023), пропонуємо посилення практичного компоненту під час розгляду низки тем, які представили у Таблиці 2.14.

Таблиця 2.14.

**Теми занять з посиленням практичного компоненту
(курс «Загальна педагогіка»)**

№/ з.п.	Тема заняття	Рекомендації
1	2	3
1.	Педагогічна діяльність і майстерність сучасного вчителя	Варто зосередитися на формуванні педагогічних навичок через реальні ситуації у класі, рольові ігри та тренінги для розвитку основних компетентностей педагогічної діяльності.

Продовження Таблиці 2.14

1	2	3
2.	Методи педагогічних досліджень та їх класифікація.	Включати завдання щодо практичного застосування методів педагогічних досліджень, таких як спостереження, бесіда, педагогічний експеримент, для отримання емпіричних даних і аналізу педагогічного досвіду.
3.	Педагогічний процес як система	Акцентувати увагу на підготовці майбутніх учителів до роботи з педагогічним процесом як цілісною системою, організовуючи практичні заняття для аналізу його компонентів і принципів на практиці.
4.	Цілісність педагогічного процесу та функції педагога.	Практично опанувати ролі вчителя через різні функції та ситуації в класі, спрямовані на формування гармонійного розвитку особистості.
5.	Індивідуальні та групові форми організації навчальної діяльності.	Практичні завдання можуть включати організацію різних форм занять, як індивідуальних, так і групових, для досвіду в розробці диференційованих підходів до навчання.
6.	Активні форми організації навчання.	Варто застосовувати активні методи, такі як ділові ігри, комунікативні тренінги, диспути тощо, для забезпечення більш глибокого розуміння педагогічної взаємодії.
7.	Урок як традиційна форма організації процесу навчання.	Варто зосереджуватися на проектуванні та проведенні нестандартних уроків, лабораторних занять, семінарів, що допоможе майбутнім учителям формувати навички роботи з різноманітними формами навчання.

Отже, по-перше, варто посилити практичну складову навчального процесу, забезпечивши здобувачам більше можливостей для застосування теоретичних знань у реальних педагогічних ситуаціях під час практичних занять з дисциплін педагогічного циклу, симуляції уроків, участь у

навчальних тренінгах або під час проходження практики у закладах загальної середньої освіти. *По-друге*, варто організувати додаткові тематичні семінари або майстер-класи, де фахівці педагогічної галузі детально розглянуть складні питання педагогічних теорій, що потребують глибшого розуміння. *По-третє*, варто забезпечити індивідуальну консультаційну підтримку для тих, хто має труднощі з опануванням теоретичного матеріалу, що допоможе вчасно ідентифікувати проблемні моменти та надати персоналізовану допомогу. Крім того, важливо стимулювати самостійне навчання, пропонуючи студентам рекомендовану літературу, онлайн-курси та навчальні матеріали, що допоможуть зміцнити теоретичні знання. Окреслені заходи, на нашу думку, сприятимуть загальному підвищенню рівня підготовки майбутніх педагогів та забезпечать впевненість у їхній здатності застосовувати педагогічні теорії на практиці.

Щодо рекомендацій, ми пропонуємо організацію додаткових навчальних сесій, семінарів чи тренінгів, спрямованих на ознайомлення респондентів із сучасними методами оцінювання, що дозволить підвищити впевненість у їх застосуванні та сприятиме більш якісному проведенню оцінювання учнів.

Для посилення інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес, що стримує розвиток цифрової грамотності та компетентності майбутніх педагогів вважаємо важливим забезпечити доступ до технічних ресурсів і підтримку з боку наставників та викладачів для респондентів, які потребують додаткового навчання в цій сфері.

У сучасному світі інтеграція технологій в освітній процес є необхідною умовою для підвищення якості навчання та професійного розвитку майбутніх учителів. З огляду на швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, роль сучасного вчителя значно трансформувалася, і тепер перед ним стоїть завдання не тільки навчати, але й активно використовувати новітні інструменти для створення інноваційного, різноманітного та захоплюючого освітнього середовища. Професійна майстерність

майбутнього педагога полягає не лише у глибоких теоретичних знаннях і методичній підготовці, але й у вмінні адаптуватися до нових викликів і використовувати технології для максимального розкриття потенціалу учнів. Свої пропозиції підвищення компетентностей майбутніх вчителів щодо інтеграції технологій ми розмістили у Таблиці 2.15.

Таблиця 2.15.

**Підвищення компетентностей майбутніх вчителів
щодо інтеграції технологій**

1	Рекомендація	Зміст
1	2	3
1.	Організація тематичних тренінгів і семінарів з інтеграції технологій	Необхідно регулярно організовувати тренінги, спрямовані на ознайомлення з сучасними освітніми технологіями та їхнім використанням у освітньому процесі. Базові тренінги для тих, хто тільки починає знайомитися з освітніми технологіями, та поглиблені для більш досвідчених студентів, які хочуть вдосконалити свої навички.
2.	Розробка електронних курсів і матеріалів	Створення електронних навчальних курсів, які студенти можуть використовувати для самостійного навчання. Курси можуть охоплювати як технічні аспекти (використання програмного забезпечення, онлайн-платформ для навчання), так і методичні (педагогічні технології, інтеграція інструментів для дистанційного навчання).
3.	Практичне використання технологій під час навчальних практик	Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час педагогічної практики. Майбутнім учителям варто давати завдання з використанням інтерактивних технологій у класі, таких як інтерактивні дошки, мобільні додатки для оцінювання (наприклад, Kahoot), та інструменти для дистанційного навчання (Microsoft Teams, Google Classroom тощо).
4.	Симуляції та моделювання уроків з використанням технологій	Організація симуляційних уроки, під час яких студенти мають змогу продемонструвати, як вони використовують сучасні технології для викладання. Такі уроки дозволять їм практикувати впровадження технологій в безпечному середовищі та отримати зворотний зв'язок від викладачів і колег.

Продовження Таблиці 2.15

1	2	3
5.	Інтеграція технологій у навчальні проекти та індивідуальні завдання	Включення завдань з розробки навчальних проектів, у яких студенти використовують різні інструменти для створення інтерактивного контенту, наприклад, відео-презентації, навчальні веб-ресурси, блоги або онлайн-тести. Такий підхід сприятиме не тільки розвитку технічних навичок, а й розумінню того, як технології можуть полегшити процес навчання та зробити його більш цікавим для учнів.
6.	Оцінювання ефективності використання технологій у викладанні	Включення компоненту оцінювання, де студенти можуть аналізувати, наскільки ефективно вони використовують технології в навчальному процесі. Використання інструментів для саморефлексії та моніторингу допоможе майбутнім учителям оцінювати свої успіхи та виявляти аспекти, що потребують удосконалення.
7.	Розвиток навичок використання соціальних медіа як освітніх інструментів	Викладачі можуть організовувати тренінги або семінари щодо того, як використовувати соціальні мережі як освітні платформи. Наприклад, використання груп у Facebook або чатів у Telegram для обговорення тем або організації дистанційної роботи.

Подані методичні рекомендації спрямовані на підтримку процесу підвищення компетентностей щодо інтеграції технологій у педагогічну діяльність. Вони включають конкретні кроки, які допоможуть майбутнім вчителям успішно опанувати інноваційні інструменти, впровадити їх у навчальний процес та підвищити рівень професійної майстерності. Головна мета цих рекомендацій – забезпечити готовність студентів до роботи в сучасних умовах, надати їм впевненості у використанні цифрових технологій та сприяти створенню динамічного та інтерактивного навчального середовища.

Розуміння того, як ефективно впроваджувати сучасні технології у навчальний процес, допоможе майбутнім педагогам краще організувати

навчальний процес, зробити його цікавішим і більш доступним для учнів. У даній передмові розкриваються основні аспекти, що визначають необхідність застосування технологій у освітньому процесі, підкреслюється значущість підтримки майбутніх учителів на шляху їхньої підготовки та професійного зростання. Сподіваємося, що ці рекомендації стануть корисним інструментом для всіх, хто прагне зробити освітній процес сучасним, ефективним та орієнтованим на потреби учнів нового покоління.

Для підтримки мотивації майбутніх педагогів рекомендується створити більше можливостей для професійного зростання, забезпечити підтримку їхніх ініціатив щодо змін у системі освіти та надавати можливості для практичного досвіду роботи з дітьми, що підсилить їхню любов до цієї професії. Крім того, важливо поширювати інформацію про соціальну значущість професії вчителя, адже це сприяє формуванню позитивного іміджу цієї професії та підвищенню її престижу у суспільстві.

Для підвищення суспільного визнання значущості професії вчителя передусім важливим вважаємо посилення уваги до професії вчителя з боку державних установ та організацій, які здатні забезпечити покращення умов праці, що включає підвищення заробітних плат, створення можливостей для професійного розвитку та забезпечення належних умов для виконання своїх обов'язків. Крім того, важливо проводити кампанії для популяризації професії вчителя, показувати її важливість для розвитку суспільства, поширювати історії успіху учителів та створювати більше можливостей для їхньої участі у суспільних і освітніх проектах. Для підвищення усвідомлення важливості ролі вчителя у формуванні особистості учня важливо проводити освітні заходи, спрямовані на підвищення компетентностей учителів у галузі психології та педагогічної взаємодії. Варто також популяризувати історії успішних педагогів, які зробили значний вплив на розвиток своїх учнів, щоб показати реальні приклади впливу вчителя на особистісний ріст. Важливо також розширювати можливості для учителів впливати на формування моральних і соціальних цінностей учнів через позакласні заходи, проекти та

виховну роботу, що сприятиме поглибленню розуміння важливості їхньої ролі в розвитку кожного учня. Такі заходи в комплексі, на наше переконання, дозволять підвищити престиж професії та покращити мотивацію педагогів, що, в свою чергу, позитивно вплине на якість освітнього процесу та загальний розвиток суспільства.

Важливим вважаємо формування суспільного визнання значущості професії вчителя. Для цього ми розробили тематику виховних заходів – кураторських годин. Тематика включає заходи, спрямовані на популяризацію професії вчителя, формування позитивного іміджу вчителя в суспільстві та підвищення мотивації майбутніх педагогів до обраної професії.

Кураторські години охоплюють такі теми, як: «Вчитель у сучасному суспільстві: роль і виклики», «Професійна майстерність як запорука успіху вчителя», «Історії успішних педагогів: від мотивації до результату», а також «Роль учителя у формуванні майбутнього суспільства». Окрім цього, важливою складовою є тематика, що зосереджується на практичних аспектах професійної діяльності вчителя. Наприклад, кураторські години можуть включати такі теми, як «Етика педагогічного спілкування та педагогічний такт», що допоможе студентам зрозуміти важливість правильного підходу до учнів і забезпечення атмосфери довіри у класі. Також варто звернути увагу на тему «Інноваційні технології у педагогічній діяльності: можливості та перспективи», що сприятиме ознайомленню майбутніх педагогів із сучасними інструментами навчання, новітніми методиками та цифровими технологіями, які здатні підвищити ефективність викладання. Інша важлива тема – «Психологічна готовність до роботи з учнями різного віку та потреб», що дозволить майбутнім учителям краще розуміти психологічні особливості дітей і підлітків та адаптувати свої методи викладання відповідно до їхніх індивідуальних потреб.

Тематика виховних заходів включає також *«Підвищення престижу професії вчителя через медійні платформи та соціальні мережі»*. Тема спрямована на розвиток у студентів навичок використання соціальних медіа

для підвищення інтересу до вчительської професії, поширення позитивних прикладів із власної практики, що допоможе формувати громадську думку про важливість і значущість праці педагога. Важливою також є тема «Стратегії управління класом: розвиток лідерських якостей і вміння мотивувати», яка допоможе майбутнім учителям оволодіти методиками ефективного управління класом, що є невід'ємною складовою професійної майстерності.

Для розвитку особистісних якостей та емоційного інтелекту майбутнього вчителя корисною буде кураторська година на тему «Емоційний інтелект учителя: як керувати емоціями і створювати підтримуюче середовище для учнів». Такий захід допоможе студентам усвідомити важливість емоційної стабільності та навчитися використовувати свої емоції для забезпечення комфортного і сприятливого навчального середовища. Інша тема – «Співпраця з батьками як ключовий фактор успішного виховання учнів» – покликана навчити майбутніх учителів будувати ефективні відносини з батьками, залучати їх до навчального процесу, що сприятиме успішному навчанню та вихованню учнів.

Ще одна з тем *«Вчитель як агент змін у суспільстві: від шкільної аудиторії до соціальних ініціатив»*, підкреслює важливу соціальну роль педагога, який здатен ініціювати та підтримувати позитивні зміни у своїй громаді. Дана тема сприятиме формуванню лідерських якостей та активної громадянської позиції у майбутніх учителів, що є важливим аспектом їхньої професійної майстерності.

Розміщуємо методичні розробки двох кураторських годин на теми: *«Вчитель як агент змін у суспільстві: від шкільної аудиторії до соціальних ініціатив»* та *«Підвищення престижу професії вчителя через медійні платформи та соціальні мережі»*.

**Методична розробка кураторської години на тему:
«Вчитель як агент змін у суспільстві: від шкільної аудиторії до
соціальних ініціатив»**

Мета заняття:

1. Сформувати розуміння ролі вчителя як агента змін у суспільстві.
2. Підкреслити важливість активної позиції вчителя не тільки в школі, але і в соціумі.
3. Сприяти формуванню у майбутніх вчителів готовності до участі у соціальних ініціативах.

Очікувані результати:

Студенти розуміють, як вчителі можуть бути агентами змін в різних сферах суспільного життя. Студенти здатні формулювати свої ідеї щодо можливих соціальних ініціатив. Студенти готові до активного включення у соціальні процеси.

Хід кураторської години

I. Вступна частина (10 хвилин)

Викладач. Доброго дня, шановне студентство. Дуже радий бачити вас сьогодні на нашій кураторській годині. Сподіваюся, що ви добре почуваетесь та готові плідно попрацювати. Ми з вами збираємось обговорити важливу й натхненну тему, яка стосується кожного, хто мріє змінювати цей світ на краще. Запрошую вас активно долучатися до сьогоднішнього обговорення, ділитися своїми думками та ідеями щодо того, як ми, як майбутні педагоги, можемо стати справжніми агентами змін. Спільно ми зможемо знайти інструменти, які допоможуть нам впливати на суспільство, виховувати відповідальних громадян та створювати краще майбутнє.

Питання для обговорення від викладача:

1. Хто, на вашу думку, може бути агентом змін у суспільстві?
2. Які риси особистості необхідні, щоб бути агентом змін?

3. Чому, на вашу думку, роль вчителя є важливою у контексті соціальних змін?

4. Які приклади впливу вчителів на суспільні зміни ви можете навести?

5. Як ви вважаєте, які інновації в освіті можуть допомогти вчителям ефективніше виконувати роль агентів змін?

II. Основна частина (30 хвилин)

Інформаційний блок від викладача (10 хвилин). Викладач має пояснити, що вчитель має ключову роль не тільки у вихованні учнів, але й у сприянні соціальним змінам. Він розповідає про приклади успішних освітніх та соціальних ініціатив, започаткованих вчителями (наприклад, екологічні проекти, волонтерські акції, проекти громадянського виховання). Підкреслюється важливість переходу від шкільної аудиторії до ширших соціальних ініціатив.

Питання до студентів:

Чи можете ви пригадати приклади вчителів, які стали агентами змін у вашій громаді або у світі?

Робота в групах (20 хвилин): Студенти діляться на малі групи (по 4-5 осіб) і обговорюють, які саме соціальні ініціативи можуть бути започатковані вчителем у школі або в громаді. Вони мають сформулювати ідею проекту, його мету та можливий вплив на суспільство.

Запитання для обговорення в групах:

1. Яку проблему ви хотіли б вирішити за допомогою шкільного проекту?

2. Які ресурси потрібні для реалізації цієї ініціативи?

III. Підсумкова частина (10 хвилин)

Презентація результатів групової роботи: Кожна група презентує свою ідею. Викладач робить акцент на важливості ініціатив і підтримує студентів, вказуючи на їх сильні сторони.

Заключне слово викладача. Викладач запитує студентів про їхні враження та почуття щодо обговорення теми. Також студентів просять подумати, яку роль вони можуть зіграти як майбутні вчителі у зміні суспільства.

**Методична розробка кураторської години на тему:
«Підвищення престижу професії вчителя через медійні платформи та соціальні мережі»**

Мета заняття:

1. Розкрити можливості соціальних мереж та медійних платформ для підвищення престижу професії вчителя.
2. Підкреслити роль медіаактивності вчителя для покращення його іміджу та популяризації педагогічної діяльності.
3. Сприяти формуванню готовності студентів використовувати медійні ресурси для підвищення престижу професії вчителя.

Очікувані результати: Студенти розуміють важливість використання медійних платформ для популяризації педагогічної діяльності. Вони здатні формулювати ідеї щодо активності в соціальних мережах та знають, як такі ініціативи можуть позитивно вплинути на суспільство. Студенти готові використовувати медійні платформи для підвищення престижу своєї майбутньої професії.

Хід кураторської години

I. Вступна частина (10 хвилин)

Викладач: Доброго дня, шановне студентство. Сьогодні ми поговоримо про те, як можна підвищити престиж нашої професії за допомогою медійних платформ та соціальних мереж. Ми знаємо, що сучасні медіа мають великий вплив на формування суспільної думки. Тому вчитель, як активний учасник медійного простору, може суттєво підняти авторитет своєї професії.

Запрошую вас активно брати участь у сьогоднішньому обговоренні та ділитися своїми ідеями.

Питання для обговорення:

1. Які переваги може мати вчитель, використовуючи соціальні мережі для підвищення престижу своєї професії?
2. Як активність вчителя в соціальних мережах може впливати на його імідж?
3. Чи знаєте ви приклади вчителів, які успішно використовують медіа для популяризації освітньої діяльності?

II. Основна частина (30 хвилин)

Інформаційний блок від викладача (10 хвилин).

Викладач розповідає про важливість активності вчителя в медіа. Він наводить приклади успішних вчителів-блогерів або освітніх інфлюенсерів, які значно підняли престиж професії за рахунок своєї активності в соцмережах. Також зазначається важливість створення позитивного контенту, що відображає буденне життя вчителя, його досягнення та вплив на суспільство.

Питання до студентів:

Які переваги та ризики може мати активна участь вчителя в соціальних мережах?

Робота в групах (20 хвилин):

Студенти діляться на малі групи (по 4-5 осіб) і обговорюють, які саме медійні ініціативи можуть допомогти підвищити престиж професії вчителя. Вони мають сформулювати ідею проекту, описати, яку саме соціальну мережу вони б використовували, і яким чином така діяльність може вплинути на сприйняття вчительської професії суспільством.

Запитання для обговорення в групах:

4. Який тип контенту, на вашу думку, найкраще підходить для популяризації професії вчителя?

5. Які ресурси потрібні для успішної реалізації вашої медійної ініціативи?

III. Підсумкова частина (10 хвилин)

Презентація результатів групової роботи: кожна група презентує свою ідею. Викладач акцентує увагу на важливості позитивної медійної активності вчителя, вказуючи на сильні сторони запропонованих ідей, та підтримує студентів у реалізації їхніх задумів.

Заключне слово викладача. Викладач підсумовує, що медійна активність є важливою складовою сучасного вчителя. Він запитує студентів про їхні враження від обговорення і просить подумати, як вони, як майбутні педагоги, можуть використовувати медіа для покращення іміджу своєї професії.

Завдання на майбутнє: студентам пропонується створити план власного медійного проекту або сторінки в соціальних мережах, яка буде спрямована на підвищення престижу професії вчителя.

Загалом, на нашу думку, окреслені заходи спрямовані на створення усвідомлення важливості професії вчителя серед студентів, підтримку їхньої мотивації та сприяння розумінню того, як їхні зусилля можуть позитивно вплинути на суспільство. Ми впевнені, що такі заходи сприятимуть не лише професійному розвитку студентів, але й підвищенню статусу вчителя у громадській свідомості.

Висновки до другого розділу

Представлені у розділі матеріали дають підстави для таких висновків.

Педагогічний експеримент, проведений у межах дослідження, підтвердив свою значущість як метод оцінки ефективності конкретних педагогічних підходів і виявлення прогалин у підготовці майбутніх вчителів. Експеримент включав підготовчий етап, на якому було визначено мету, завдання констатуючого етапу експерименту.

Важливим елементом експерименту було визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної майстерності майбутнього вчителя. Критерії дозволяли оцінювати основні якості професійної підготовки, включаючи рівень теоретичних знань, навички роботи з різновіковими групами та готовність до реалізації педагогічних завдань. Показники конкретизували ці критерії, надаючи можливість оцінити їхню кількісну та якісну складову, а рівні (від низького до високого) слугували основою для диференційованої оцінки сформованості окремих компонентів професійної майстерності майбутніх вчителів.

Значущим інструментом у процесі педагогічного експерименту стало анкетування учасників, результати якого допомогли оцінити рівень впевненості та підготовки майбутніх педагогів. Зокрема, близько 42% респондентів оцінювали свої знання педагогічних теорій як достатньо високі, але водночас підкреслили потребу у подальшому вдосконаленні. 35% респондентів визнали свої знання середніми, а 30% продемонстрували середній рівень впевненості у застосуванні методик викладання, що вказує на необхідність додаткової практичної підготовки. Лише 4% опитаних оцінювали свої знання з основ педагогічних теорій як низькі, що свідчить про необхідність індивідуальної підтримки. Аналіз результатів анкетування також виявив, що 20% респондентів мають високу готовність працювати з різновіковими групами, що є позитивним показником готовності до майбутньої професійної діяльності.

Експеримент виявив певні проблеми в процесі підготовки майбутніх учителів, зокрема недостатню практичну підготовку частини студентів, що потребує посилення практичної складової навчання, збільшення кількості тренінгів і надання індивідуальних консультацій для тих, хто має прогалини у знаннях. Також було підкреслено важливість системної підтримки студентів, яка включає індивідуальний супровід і роботу з тими, хто має нижчий рівень підготовки.

Таким чином, результати педагогічного експерименту вказують на ефективність підходу до підготовки майбутніх учителів, який включає чітке визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної майстерності майбутніх вчителів. Що загалом дозволяє об'єктивно оцінювати якість навчання та вдосконалювати навчальний процес.

У результаті поведеного експерименту було запропоновано такі рекомендації. Посилити практичну складову підготовки майбутніх педагогів шляхом збільшення кількості практичних занять, тренінгів та майстер-класів, орієнтованих на застосування теоретичних знань у реальних педагогічних ситуаціях. Запровадити індивідуальну підтримку для студентів із середнім і низьким рівнем підготовки (консультації, додаткові практичні завдання та супровід викладачів). Застосовувати інтерактивні методи навчання та інформаційні технології для підвищення мотивації студентів і забезпечення сучасної, практично орієнтованої підготовки. Використовувати результати анкетування для оперативної корекції навчального процесу, орієнтуючись на потреби студентів, особливо в аспекті їхньої готовності до роботи з різновіковими групами. Підвищувати рівень суспільного визнання професії вчителя, зокрема через інформування громадськості про роль і значущість вчителя, що допоможе підняти мотивацію студентів та залучити нових абітурієнтів до педагогічних спеціальностей.

Надані рекомендації, на нашу думку, сприятимуть підвищенню якості підготовки майбутніх педагогів і забезпечать їхню готовність до викликів сучасної освіти.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження проблеми розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів у межах кваліфікаційної роботи дозволило дійти таких висновків.

В результаті аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів з'ясовано, що професійна майстерність учителя є багатограним феноменом, який включає не лише знання та навички, але й особистісні якості, рефлексивні здібності та мотивацію до професійного розвитку. Було визначено, що для ефективного забезпечення високого рівня якості освіти, вчитель повинен бути готовим до безперервного підвищення своєї кваліфікації та застосування сучасних освітніх підходів, зокрема компетентнісного і практико-орієнтованого навчання. Аналіз літератури дозволив визначити основні наукові підходи до формування професійної майстерності, а також висвітлити важливість інтеграції теоретичних знань із практичними вміннями та навичками.

Дослідження сутності поняття «професійна майстерність» у педагогічній науці дало змогу визначити його основні структурні компоненти. У результаті дослідження було виявлено, що професійна майстерність учителя складається з таких компонентів: професійних знань, умінь, мотивації та ставлення до педагогічної діяльності. Кожен з компонентів охоплює як теоретичну, так і практичну складову, що дозволяє майбутнім учителям успішно здійснювати освітню діяльність. Важливість систематичного оцінювання рівня цих компонентів для забезпечення ефективної педагогічної діяльності була підтверджена у процесі аналізу.

У рамках дослідження були визначені критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів. Критерії охоплювали такі компоненти, як професійні знання, професійні вміння, мотивацію та ставлення до педагогічної діяльності. Показники були конкретними характеристиками, які дозволяли оцінити, наскільки ефективно

майбутній вчитель володіє певними компетентностями. Рівні сформованості – високий, достатній, середній та низький – дали можливість провести диференційовану оцінку професійної підготовленості студентів, що дозволило виявити як успішні моменти, так і проблемні зони.

Педагогічний експеримент, спрямований на визначення рівня професійної майстерності майбутніх учителів, дозволив виділити основні труднощі у процесі формування професійної майстерності у закладах вищої педагогічної освіти. Констатувальний етап експерименту показав, що значна частина студентів має достатній рівень професійної компетентності, проте деякі респонденти виявили потребу у подальшому вдосконаленні практичної підготовки та зміцненні теоретичної бази. Результати констатувального експерименту виявили, що значна частина респондентів має достатній рівень професійної підготовки, але при цьому є потреба у покращенні практичної складової навчання. Також встановлено, що частина студентів має низький рівень професійної майстерності, що вказує на необхідність більш індивідуального підходу, збільшення практичних занять і надання додаткових можливостей для професійного розвитку.

Завдяки отриманим результатам були розроблені рекомендації для покращення педагогічної підготовки майбутніх вчителів, зокрема щодо збільшення практичної складової навчання, підвищення рівня використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Важливо також підвищувати рівень мотивації студентів до педагогічної діяльності шляхом залучення до професійних спільнот, участі у конференціях та тренінгах.

Таким чином, проведене дослідження доводить, що розвиток професійної майстерності майбутніх вчителів є складним процесом, який потребує комплексного підходу, що включає розвиток теоретичних знань, практичних умінь, мотивації та формування позитивного ставлення до педагогічної діяльності. Застосування цих підходів у практиці навчання та підготовки майбутніх педагогів сприятиме їхньому професійному зростанню та забезпечить високу якість освітнього процесу в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова А. Є. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання : монографія / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Рута, 2016. С. 262-285.
2. Бакаленко О. А. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Теорія культури і філософія науки». 2018. Випуск 58. С. 132-138.
3. Барбіна Е. С. Педагогічна майстерність у сучасній парадигмі освіти. *Педагогічні науки*. 2013. Т.1. №64. С. 181-185.
4. Білоус О. Педагогічна рефлексія в системі професійно-особистісного становлення вчителя. *Стратегії модернізації педагогічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 20-21 жовтня 2022 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. С. 15-18.
5. Бобровицька С., Кісіль Д., Ласточкина О. Педагогічна майстерність вчителя початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021, №10 (114). С. 16-24.
6. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
7. Василенко О. В. Педагогічна майстерність у професійній діяльності вчителя. С. 22-26. Збірник матеріалів до 85-річчя з дня народження Івана Зязюна : Фундатор “Педагогіки Добра” і добротворення в педагогіці. 2023
8. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. метод. посіб. Львів, 2005. URL : <https://textbook.com.ua/etika-ta-estetika/1473446676>.
9. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початкових класах : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 2006. 268 с.

10. Вітвицька С. Педагогічна спрямованість як компонент професійної майстерності майбутніх вчителів. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2003. Вип.12. с.78-81.

11. Віщукаєва К. М., Леонова В. І. Розвиток професійної майстерності майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип.27. С. 124-127.

12. Внукова О. М. Роль дисципліни «Педагогічна майстерність» у формуванні необхідних компетентностей майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць : лабіринти реальності*. 2015. С. 189-191.

13. Вознюк О. В. Проблеми професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін. *Андрогогічний вісник*. 2012. Випуск 3. С. 42-51.

14. Голік О. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект. Донецьк : Ноулідж. 2010. 242 с.

15. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доп. і виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с

16. Городиська О. М. Формування педагогічної рефлексії вчителя. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія. Педагогіка. 2015. №6. С. 28-33.

17. Гриневич Л. М. Нова українська школа: засади стандарту освіти. Освіта України. 2017. №1. С. 5–10.

18. Губа А. В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти: дис...д-ра пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2010. 511 с.

19. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога: дис...д-ра пед.наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2007. 488 с.

20. Державний стандарт базової середньої освіти України : постанова Кабінету міністрів України (від 30.09.2020 р., №898). URL :

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

21. Захарчук Н. В. Педагогічна майстерність як умова успішної підготовки студентів до міжкультурної комунікації. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2010. Вип. 52. С. 110-113.

22. Зязюн А. І., Крамущенко В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. / за заг. ред. А. І. Зязюна. 3-тє допов. і переробл. м. Київ. 2008. 376 с.

23. Клопота Є., Клопота О. Інклюзивна компетентність як чинник ефективності професійної діяльності фахівців педагогічної та соціально психологічної сфери. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2021. 1(13), С. 118-124.

24. Козак Л. В. Критерії готовності майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічний процес*. 2013. №3. С. 76–89.

25. Козир А. Професійна майстерність вчителя музики: структура і зміст. *Наукові записки. Серія Педагогіка*. 2005. №1. С. 28-35.

26. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання України, 2010. 447 с.

27. Куліненко Л. Б. Педагогічна майстерність: особистісний вимір. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Економіка і право*. 2013. Вип. 22. С. 263-270.

28. Лаврентьєва Г. П., Шишкіна М. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту. Київ, 2007. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/11083851.pdf>.

29. Лавриненко О. А. Сучасний дискурс історії педагогічної майстерності: від братських шкіл до сьогодення. *Академічні студії. Серія Педагогіка*. 2021. Вип.4. Ч.2. С. 142-151.

30. Лащевська Я. Професійна майстерність як основний компонент педагогічної культури. *Освітній простір України*. 2019. №16. С. 97-102.

31. Максимчук Б. А., Овчарук В. В., Карасевич С. А., Овчарук В. Г., Петришин П. В., Шкірта М. І., Трифан О. М., Максимчук І. А. Педагогічна майстерність майбутніх учителів фізичної культури як предмет наукових досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* Вип. 2019. 11 (119). С. 129-134.

32. Мирошник О., Тарасевич Н. Педагогічна майстерність: теорія і практика професійного становлення майбутнього вчителя. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 136-140.

33. Мільто Л. Педагогічна майстерність як чинник професійного розвитку особистості вчителя. *Збірник наукових праць : “Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів”* 2015. Вип. 1. С. 377-385.

34. Морзе Н. В. Цифрова компетентність сучасного вчителя: методичні рекомендації. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 120 с.

35. Мороз-Рекотова Л. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. №7 (91). С. 243–254.

36. Мочан Т. М. Педагогічна майстерність як вищий рівень педагогічної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип.32. С.129-131.

37. Ничкало Н. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : монографія. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с.

38. Олефіренко О. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку кар’єри в дискурсі педагогічної теорії. *Імідж сучасного педагога*. 2021. №4 (199). С.14-19.

39. Олійник І. Щодо визначення сутності конструкту «Педагогічна майстерність» у науково-педагогічній літературі. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2017. № 36. С. 197-207.

40. Онуфрієва О. І. Емоційний інтелект як чинник професійної діяльності педагога. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2018. 200 с.

41. Панасенко Е. А. Експеримент у системі методів наукового дослідження в історико-педагогічній думці радянської доби. *Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць*. Полтава, 2011. С. 209-215.

42. Періг І. М. Професійна майстерність викладача як умова ефективного дидактичного процесу в університеті. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2011. Вип. 27. С. 230-235.

43. Положення про атестацію педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України (від 09.09.2022, №805). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>.

44. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України (від 29.08.2024, №1225). URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf>.

45. Про освіту : Закон України (від 05.09.2017, №2145-VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

46. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. Гончаренко, та ін; за ред. Н. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

47. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету міністрів України (від 21.08 2019 р., №800). URL : 2019 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.

48. Пятинчук Т. В. Критерії та показники сформованості професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. URL : <http://surl.li/joovbh>

49. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Генеза, 2012. 368 с.

50. Скрипник Т. С. Шляхи підвищення компетентності педагогів в організації освітнього процесу для дітей з аутизмом. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2015. №3. С. 49-57.

51. Скрипченко О. Структурні компоненти розвитку професійної майстерності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. №10 (Ч.3). С. 116-123.

52. Слухенська Р. В., Бірюк І. Г., Назимок Є. В. Міждисциплінарність у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Імідж сучасного педагога*. 2024. №2 (215). С.19-23.

53. Сорочан Т. М. Феномен педагогічної майстерності як методологія трансформації професіоналізму педагогів нової української школи. *Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук*. 2019. №1. С. 9-11.

54. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям : Вибрані твори : В 5 т. Київ : Радянська школа. 1977. Т.3. С. 7-279.

55. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. : Вибрані твори : В 5 т. Київ : Радянська школа. 1977. Т.2. С. 419-557.

56. Топузов О. М., Малихін О. В., Опалюк Т. Л. Педагогічна майстерність: розвиток професійно-педагогічної адаптивності та соціальної рефлексії майбутнього вчителя: навчальний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2018. 292 с.

57. Устинова Н. В. Формування етичної компетентності сучасного вчителя. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія : Педагогіка. 2013. Вип. 239. Т. 251. С. 78-82.

58. Федорова А. І. Особливості педагогічної рефлексії педагога. *Педагог. майстерність викл. вищ. шк.: роботи слухачів курсів підвищ. кваліфікації виклад. складу*. Одеса. 2017. №5. С. 191-203.
59. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. 140 с.
60. Хлебнікова Т. М. Оцінка рівня професійної оцінки майстерності вчителя. *Управління школою*. 2011. №22–24. С. 322–324.
61. Хоружа Л. І. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї. *Педагогічна теорія і практика*. 2007. №7. С. 178-184.
62. Шабанова Ю. Конспект лекції на тему: «Педагогічна етика» для студентів магістратури за спеціальністю 8.000005 Педагогіка вищої школи. Дніпро : Національний гірничий університет, 2008. 13 с.
63. Darling-Hammond L. Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do. URL : https://www.academia.edu/79583358/Preparing_teachers_for_a_changing_world?auto=download.
64. Day C. *Developing Teachers: The Challenges of Lifelong Learning*. London: Falmer Press, 1999. URL : https://www.researchgate.net/publication/249020042_Developing_teachers_the_challenges_of_lifelong_learning
65. Goodlad J. *A Place Called School: Prospects for the Future*. New York: McGraw-Hill. 1984. 396 p.
66. Finlay L. Reflecting on 'Reflective practice'. Practice-based Professional Learning Centre, The Open University. 2008. URL : <https://oro.open.ac.uk/68945/1/Finlay-%282008%29-Reflecting-on-reflective-practice-PBPL-paper-52.pdf>
67. Fleming T. Mezirow and the Theory of Transformative Learning. URL : https://www.researchgate.net/publication/325117850_Mezirow_and_the_Theory_of_Transformative_Learning

68. Fullan M. *The New Meaning of Educational Change*, 2007. URL : <https://michaelfullan.ca/books/new-meaning-educational-change/>

69. Ravitch D. *Left Back: A Century of Failed School Reforms*» New York: Simon and Schuster. 2000. URL : <https://eric.ed.gov/?id=ED461174>

70. Schön D.A. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books. 1983. URL : https://www.academia.edu/36335079/Donald_A_Sch%C3%B6n_The_Reflective_Practitioner_How_Professionals_Think_In_Action_Basic_Books_1984_pdf

71. Shulman L. S. *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. Educational Researcher*. 1986. 15(2). P. 4-14.

72. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=803661>.

Додаток А**Анкета для оцінки професійної майстерності майбутніх учителів****Шановні респонденти!**

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, яке має на меті оцінити професійну майстерність майбутніх учителів. Анкета є анонімною, і Ваші відповіді використовуватимуться виключно в наукових цілях. Дякуємо за співпрацю!

1. Блок 1: Професійні знання

1.1. Як Ви оцінюєте свої знання основ педагогічних теорій?

1 (низький рівень) до 5 (високий рівень)

1.2. Наскільки впевнено Ви себе почуваєте у застосуванні методик викладання для роботи з дітьми різного віку?

1 (непевнено) до 5 (дуже впевнено)

1.3. Чи знаєте Ви основні методи оцінювання учнів у процесі навчання?

Так / Ні / Частково

2. Блок 2: Уміння і навички

2.1. Наскільки Ви готові створювати сприятливе освітнє середовище у класі?

1 (неготовий) до 5 (готовий)

2.2. Чи використовували Ви сучасні інформаційні технології під час навчальної практики?

Так / Ні

2.3. Наскільки впевнено Ви володієте методами інтеграції технологій у навчальний процес?

1 (непевнено) до 5 (дуже впевнено)

3. Блок 3: Мотивація

3.1. Що найбільше мотивує Вас стати вчителем?

Любов до дітей

Бажання змінити систему освіти

Соціальна значущість професії

Інше (вказіть)

3.2. Які виклики в роботі вчителя Ви вважаєте найбільш мотивуючими?

Спілкування з дітьми

Виконання творчих завдань

Можливість професійного розвитку

Інше (вказіть)

4. Блок 4: Ставлення до педагогічної діяльності

4.1. Як Ви оцінюєте значущість професії вчителя для суспільства?

1 (низька значущість) до 5 (висока значущість)

4.2. Чи готові Ви постійно розвивати свої професійні якості для покращення навчального процесу?

Так / Ні / Можливо

4.3. Як Ви вважаєте, яку роль відіграє вчитель у формуванні особистості учня?

Важливу

Помірну

Незначну

Анкета спрямована на всебічне дослідження рівня професійної майстерності майбутніх учителів та допоможе вдосконалити навчальну програму з підготовки педагогів, враховуючи результати аналізу знань, навичок, мотивації та ставлення до професії.

Крутько І. В.
магістрант кафедри педагогіки, КДПУ
м. Кривий Ріг

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

У статті досліджується значення інтеграції теоретичних знань з практичними навичками у підготовці майбутніх вчителів. Автор аналізує основні проблеми та виклики, що виникають у процесі інтеграції, та пропонує ефективні методи і підходи для їх подолання. Особлива увага приділяється вдосконаленню методів навчання у закладах вищої освіти, забезпеченню постійного зворотного зв'язку та використанню сучасних інформаційних технологій. Інтеграція теорії та практики розглядається як ключовий елемент підготовки компетентних і ефективних педагогів.

Ключові слова: інтеграція теорії та практики, професійна майстерність, майбутні вчителі, педагогічна освіта, навчальні методи, інформаційні технології.

INTEGRATION OF THEORY AND PRACTICE IN THE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS' PROFESSIONAL SKILLS

The article explores the significance of integrating theoretical knowledge with practical skills in the training of future teachers. The author analyzes the main problems and challenges that arise in the integration process and propose effective methods and approaches to overcome them. Particular attention is paid to improving teaching methods in higher education institutions, ensuring continuous feedback, and utilizing modern information technologies. The integration of theory and practice is considered a key element in preparing competent and effective educators.

Keywords: integration of theory and practice, professional skills, future teachers, teacher education, teaching methods, information technologies.

У сучасному світі швидких змін та інновацій, вчитель повинен не тільки володіти теоретичними знаннями, але й бути здатним застосовувати їх на практиці. На сьогодні вже сталою є думка про те, що інтеграція теоретичних знань з практичними навичками сприяє формуванню комплексного підходу до навчання, що забезпечує ефективність та результативність педагогічної діяльності. Саме такий підхід дозволяє підвищити рівень професійної компетентності майбутніх вчителів та підготувати їх до реальних викликів у шкільному середовищі. Отже актуальність теми інтеграції теорії та практики у розвиток професійної майстерності майбутнього вчителя зумовлена сучасними вимогами до якості педагогічної освіти.

Метою публікації є аналіз значення інтеграції теорії та практики у розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів, виявлення основних

¹ Подано до Збірника «Педагогічне Криворіжжя» 2024, №10

проблем та викликів, пов'язаних з цим процесом, а також визначення ефективних методів і підходів до їх вирішення.

У науково-педагогічному дискурсі досить повно відображено такі проблеми: недостатня взаємодія між теоретичними знаннями та практичними навичками в системі педагогічної освіти, обмежені можливості для практичного застосування отриманих знань під час навчання у вищих навчальних закладах, недостатній рівень підготовки студентів до реальних педагогічних ситуацій та викликів, а також відсутність ефективних методичних підходів до інтеграції теорії та практики.

Інтеграція теорії та практики у розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів передбачає комплексний підхід, що включає взаємодію різних компонентів педагогічної освіти. По-перше, важливо забезпечити тісну співпрацю між навчальними закладами та школами, де студенти можуть проходити практику, яка дозволяє майбутнім вчителям безпосередньо застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, що сприяє їх закріпленню та поглибленню. Практика в школах надає можливість студентам отримати реальний досвід роботи з учнями, ознайомитися з різними методами та формами навчання, а також розвивати професійні навички у реальних умовах.

Також необхідним є вдосконалення методів навчання, орієнтуючись на інтерактивні та практико-орієнтовані підходи. Використання кейсів, симуляцій, рольових ігор та інших активних методів навчання дозволяє студентам краще зрозуміти теоретичний матеріал та розвинути навички його застосування на практиці. Важливим елементом є також залучення практикуючих вчителів до викладання у вищих навчальних закладах, що забезпечує передання реального досвіду та знань студентам. Важливо забезпечити постійний зворотний зв'язок між студентами та викладачами, а також між студентами та керівниками практики у школах, що дозволяє виявляти проблеми та труднощі, з якими стикаються студенти під час практики, та своєчасно надавати необхідну підтримку та консультації. Регулярне обговорення результатів практики, аналіз

успіхів та невдач сприяє формуванню критичного мислення та здатності до рефлексії, що є важливими елементами професійної майстерності вчителя.

Одним з ефективних методів інтеграції теорії та практики є створення умов для безперервного професійного розвитку майбутніх вчителів. Участь у науково-практичних конференціях, семінарах, тренінгах, а також залучення до науково-дослідної роботи сприяють цьому процесу. Важливо також створювати можливості для самостійної роботи студентів, що передбачає розробку та реалізацію власних педагогічних проектів, експериментів та досліджень.

Іншою важливою складовою є використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання та практики. Використання онлайн-ресурсів, навчальних платформ, віртуальних лабораторій та інших цифрових інструментів дозволяє підвищити якість навчання, забезпечити доступ до актуальних знань та ресурсів, а також розширити можливості для самостійного навчання та розвитку.

Загалом, вважаємо, що інтеграція теорії та практики у розвиток професійної майстерності майбутніх вчителів вимагає комплексного підходу, що включає взаємодію різних компонентів педагогічної освіти, вдосконалення методів навчання, забезпечення постійного зворотного зв'язку та створення умов для безперервного професійного розвитку. Такий підхід дозволяє підготувати вчителів, здатних ефективно працювати в умовах сучасної школи, забезпечуючи високий рівень якості освіти та сприяючи розвитку учнів.

Таким чином, інтеграція теорії та практики відкриває нові можливості для підвищення якості педагогічної освіти та професійного розвитку майбутніх вчителів. Завдяки такому підходу забезпечується підготовка компетентних, творчих та ефективних педагогів, здатних адаптуватися до сучасних викликів та підтримувати високий рівень якості освіти. Подальші дослідження та впровадження інтеграційних підходів у педагогічну освіту дозволять максимально ефективно використовувати потенціал сучасних технологій та методик, сприяючи розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів.

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Ігор Крутько

взяла участь у регіональному науково-практичному семінарі
«ОСВІТА 4.0: ТРАНСФОРМАЦІЇ, ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ»
(6 годин/0.2 кредиту)

Проректор
з наукової роботи

Віта ГАМАНЮК

17 травня 2024 р.
м. Кривий Ріг

Тези на Міжнародну науково-практичну конференцію «Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця»

5-6 грудня 2024 року Суми, Україна

Ігор Крутько

Криворізький державний педагогічний університет, Україна
ivkrutko@gmail.com

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У сучасному науково-педагогічному дискурсі питання розвитку професійної майстерності майбутнього вчителя набуває особливого значення. Одним із ключових шляхів досягнення високого рівня професіоналізму є активна участь у науковій діяльності під час навчання, що дозволяє майбутнім вчителям не тільки засвоїти теоретичні знання, але й сформувати необхідні практичні вміння та компетентності, що забезпечують ефективне здійснення педагогічної діяльності.

Із точки зору вітчизняних дослідників, професійна майстерність вчителя є багатогранним явищем, яке охоплює педагогічні знання, навички, компетентності, особистісні якості, а також наукову діяльність, необхідні для забезпечення високої якості освіти та розвитку учнів. Наприклад, І. Зязюн [1] визначав педагогічну майстерність як сукупність професійних знань, умінь і особистісних якостей, що дозволяють вчителю ефективно організовувати освітній процес. В. Сухомлинський [3] наголошував на важливості постійного оновлення знань вчителя, оскільки це є запорукою успішного навчання учнів. О. Лавриненко [2] підкреслює значення морально-етичних принципів у підготовці майбутніх педагогів, вказуючи на важливість духовного виховання як частини педагогічної майстерності. Водночас, наукова діяльність майбутніх вчителів розглядається як важливий елемент їхньої підготовки, що сприяє формуванню критичного мислення та вдосконаленню професійних компетентностей.

Зарубіжні дослідники, такі як L. Shulman [6], M. Fullan [5] та L. Darling-Hammond [4], також звертають увагу на значущість інтеграції теоретичних знань у практичну діяльність. L. Shulman у своїй роботі виділяє концепцію «педагогічного контентного знання», яка підкреслює важливість не лише предметних знань, але й здатності інтегрувати ці знання у викладання з урахуванням специфіки учнів. M. Fullan підкреслює значення співпраці та постійного вдосконалення у педагогічному середовищі, а L. Darling-Hammond акцентує увагу на важливості рефлексії та професійного зростання як невід'ємних складових професійної майстерності вчителя. Наукова діяльність вчителя, як зазначають західні науковці, також є важливою складовою для постійного оновлення та вдосконалення практичної діяльності, оскільки вона дозволяє вчителю адаптувати новітні дослідження для підвищення ефективності освітнього процесу та сприяє професійному розвитку.

Опрацьовані матеріали дозволяють стверджувати, що наукова діяльність в процесі професійної підготовки сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, дозволяючи майбутнім педагогам більш глибоко зрозуміти освітні процеси, їх закономірності та особливості. Відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», вчитель повинен вміти використовувати сучасні методики навчання, активно впроваджувати педагогічні інновації та бути готовим до безперервного професійного розвитку, що є можливим через залучення до наукової діяльності. Наукові дослідження стимулюють розвиток критичного мислення, здатність до аналізу та рефлексії, що є невід'ємним складником професійної майстерності. Рефлексія дозволяє майбутньому вчителю усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, а також планувати шляхи їхнього вдосконалення. Таким чином, наукова діяльність є не лише засобом отримання нових знань, але й механізмом підвищення якості власної педагогічної діяльності.

Особливе місце у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя посідає впровадження педагогічних інновацій та інтеграція інформаційних технологій в освітній процес. Участь у наукових дослідженнях дозволяє майбутнім учителям розвивати професійну креативність, здатність використовувати сучасні інструменти та технології для підвищення ефективності навчання, що загалом сприяє їх підготовці до роботи в умовах інклюзивного та цифрового освітнього середовища, що є актуальним викликом сучасної педагогічної практики. Участь у науковій діяльності також сприяє розвитку педагогічної етики та професійної рефлексії, які є основою для формування відповідальних, соціально активних і морально зрілих вчителів. Відповідно до «Положення про атестацію педагогічних працівників», професіоналізм вчителя

залежить від його готовності до безперервного самовдосконалення та відповідального ставлення до своєї професійної діяльності.

Таким чином, наукова діяльність є важливим компонентом формування професійної майстерності майбутнього вчителя, який поєднує в собі здобуття теоретичних знань, розвиток практичних вмінь, інтеграцію інноваційних підходів та підвищення рівня професійної етики, що дозволяє підготувати висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сучасної освітньої системи та активно сприяти її розвитку.

Список використаних джерел

1. Зязюн А. І., Крамущенко В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. / за заг. ред. А. І. Зязюна. 3-тє допов. і переробл. м. Київ. 2008. 376 с.
2. Лавриненко О. А. Сучасний дискурс історії педагогічної майстерності: від братських шкіл до сьогодення. *Академічні студії. Серія Педагогіка*. 2021. Вип.4. Ч.2. С. 142-151.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю : Вибрані твори : В 5 т. Київ : Радянська школа. 1977. Т.2. С. 419-557.
4. Darling-Hammond L. Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do. URL : https://www.academia.edu/79583358/Preparing_teachers_for_a_changing_world?auto=download.
5. Fullan M. The New Meaning of Educational Change, 2007. URL : <https://michaelfullan.ca/books/new-meaning-educational-change/>.
6. Shulman L. S. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*. 1986. 15(2). P. 4-14.

Анотація. Крутько І. Наукова діяльність як інструмент розвитку професійної майстерності майбутнього вчителя. *Тези висвітлюють значення наукової діяльності у формуванні професійної майстерності майбутніх учителів. Обговорюються переваги інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, участь у наукових дослідженнях як засіб розвитку критичного мислення, рефлексії та креативності. Включено погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників на важливість педагогічної майстерності та її компонентів. Особливу увагу приділено педагогічній етиці та постійному самовдосконаленню вчителів. Наукова діяльність розглядається як ключовий чинник підготовки висококваліфікованих педагогів, готових до викликів сучасної освіти.*

Ключові слова: наукова діяльність, професійна майстерність, педагогічні інновації, рефлексія, професійна підготовка.

Annotation: Krutko I. Scientific Activity as an Instrument for Developing the Professional Mastery of Future Teachers. *The theses highlight the significance of scientific activity in shaping the professional mastery of future teachers. The benefits of integrating theoretical knowledge and practical skills are discussed, along with research as a means to develop critical thinking, reflection, and creativity. Perspectives of both domestic and international researchers on the importance of pedagogical mastery and its components are included. Special attention is given to pedagogical ethics and the continuous professional development of teachers. Scientific activity is considered a key factor in preparing highly qualified educators capable of meeting the challenges of modern education.*

Keywords: scientific activity, professional mastery, pedagogical innovations, reflection, professional training.